

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

VÝTVARNÝ PROJEKT PRO DĚTI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU VE VOLNOČASOVÉM CENTRU

Bakalářská práce

Studijní program: B7505 – Vychovatelství
Studijní obor: 7505R004 – Pedagogika volného času
Autor práce: **Dita Holíková**
Vedoucí práce: Mgr. A. Lucrezia Škaloudová - Puchmajerová

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Dita Holíková**
Osobní číslo: **P12001085**
Studijní program: **B7505 Vychovatelství**
Studijní obor: **Pedagogika volného času**
Název tématu: **Výtvarný projekt pro děti předškolního věku ve volnočasovém centru**
Zadávající katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl:

Cílem bakalářské práce je vytvořit výtvarný projekt určený dětem předškolního věku, který bude realizovatelný ve volnočasovém centru.

Požadavky:

Orientace a studium literatury v oboru.

Průzkum a vyhodnocení zájmu o program mezi učiteli MŠ.

Sestavení a částečná realizace výtvarného projektu (techniky, podrobnější rozpracování a metodika).

Fotodokumentace.

Metody:

1. Projektová metoda.
2. Dotazník, pozorování.
3. Evaluace.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

HOFBAUER, B., 2004. Děti, mládež a volný čas. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-927-5.

SYSLOVÁ, Z., 2013. Profesionální kompetence učitele mateřské školy. 1.vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4309-7.

SLAVÍKOVÁ, A. a kol., 2007. Dívej se, tvoř a povídej!. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-322-2.

SMITH, R., 2013. Encyklopedie výtvarných technik a materiálů. 3. upravené vyd. Slovart. ISBN 978-80-7391-482-0.

VONDROVÁ, P., 2006. Tvoříme z přírodních materiálů. 1.vyd. Computer Press. ISBN 80-251-1183-0.

Vedoucí bakalářské práce:

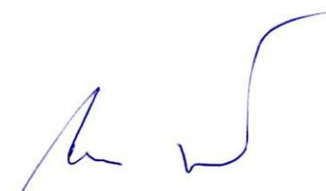
Mgr. A. Lucrezia Škaloudová - Puchmajerová
Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání bakalářské práce: **7. dubna 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **15. prosince 2014**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 7. dubna 2014

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala mé vedoucí práce Mgr. A. Lucrezii Škaloudové – Puchmajerové za podnětné rady a náměty k přemýšlení, které mi poskytla při konzultacích.

Rovněž můj dík patří dětem za poskytnutý pracovní materiál, který jsem použila při zpracování v této bakalářské práci.

Mé poděkování patří také mé rodině, která mi byla obrovskou podporou při celé době studia a bez níž bych nebyla tam, kde jsem.

Anotace

Bakalářská práce má přinést ucelující pohled na realizaci projektů v mateřské škole. Teoretická část se zabývá typy projektů, realizací a hodnocením. Pojednává o výtvarné výchově v předškolním věku, o stádiích vývoje výtvarného projevu u dětí a také o výtvarných technikách, které jsou využívány v mateřské škole. Praktická část práce představuje návrh projektu pro děti předškolního věku, který bude z části realizovatelný ve volnočasovém centru a z části navrhuje realizaci v mateřské škole. Projekt se tematicky zaměřuje především na environmentální výchovu, přičemž výtvarná výchova bude hrát významnou doplňující roli. Důležitou součástí praktické části je i výzkumné šetření, kterým jsme se snažili zjistit, jaké jsou zkušenosti učitelek mateřských škol s podobnými projekty a zda by byl o tento projekt mezi nimi zájem. Následuje rozpis jednotlivých setkání. Projekt samotný byl částečně realizován a bylo tedy možné doplnit i evaluaci realizovaných částí.

Klíčová slova: projekt, projektové vyučování, výtvarná výchova, předškolní věk, volnočasové centrum.

Annotation

The thesis shows a complex view upon the realisation of projects in an infant school. The theoretical part consists of description of types of projects, their realisation and evaluation. It deals with visual arts education of pre-school children, with the artistic expression of children and with the artistic techniques used in the infant school. The practical part describes a suggested project for children of pre-school age which may be put into life in a free-time centre and partly suggests its application in an infant school. The project is aimed at environmental education with an important auxiliary role of arts education. An important component of the practical part is a research leading to uncover the experience of infant school teachers with similar projects and examine interest in such projects. A description of individual meetings follows. The project was partially realized and that is why an evaluation could be added.

Keywords: project, project education, arts education, pre-school age, free-time centre.

Obsah

Úvod	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 PROJEKT	10
1.1 Vznik a historie projektového vyučování	12
1.2 Místo projektů v dnešní době	13
1.3 Typy projektů	14
1.4 Začínáme s projekty	16
1.4.1 Motivace	17
1.4.2 Hodnocení projektu	18
1.4.3 Úskalí projektové metody	18
2 VÝTVARNÁ VÝCHOVA	19
2.1 Stádia vývoje výtvarného projevu u dětí předškolního věku	19
2.2 Výtvarné techniky	22
3 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	26
3.1 Specifika předškolního vzdělávání	27
3.2 Spolupráce mateřských škol s jinými institucemi	27
PRAKTICKÁ ČÁST	29
4 METODIKA PROJEKTU BP	30
4.1 Konkrétní závěry vyplývající z dotazníkového šetření	30
5 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA PROJEKTU	36
5.1 Přehled jednotlivých setkání projektu	38
5.2 Podrobný popis projektu „Příroda kolem nás“	39
5.2.1 Krajina, v níž žijeme	39
5.2.2 Vycházky okolím	44
5.2.3 Les	48

5.2.4 Strom	52
5.2.5 Vodní prostředí.....	55
5.2.6 Rybník, řeka.....	59
5.2.7 Lesní a polní zvěř	62
5.2.8 Zvířecí kamarádi.....	66
5.2.9 Zahrada.....	70
5.2.10 Kamarádi ze zahrady	74
5.3 Částečná realizace projektu	77
5.3.1 Evaluace prvního setkání (Krajina, v níž žijeme)	77
5.3.2 Evaluace druhého setkání (Les).....	78
5.3.3 Evaluace třetího setkání (Vodní prostředí).....	79
5.3.4 Evaluace čtvrtého setkání (Lesní a polní zvěř).....	80
5.3.5 Evaluace pátého setkání (Zahrada).....	81
Závěr.....	83
Seznam použitých zdrojů	85
Seznam grafů.....	87
Seznam příloh.....	88

Úvod

Pro svoji bakalářskou práci jsem si zvolila téma „Výtvarný projekt pro děti předškolního věku ve volnočasovém centru“. K volbě tématu mě vedl můj dlouholetý kladný vztah k výtvarné výchově a dětem předškolního věku. Chtěla jsem propojit tyto dva světy spolu s tvorbou a realizací projektu.

Výtvarná činnost je pro děti v předškolním věku nejpřirozenější, neboť je pro ně spíše hrou. Zároveň mají možnost dozvědět se něco nového a důležitého o světě, který je obklopuje. Zaujalo mě propojení výtvarného tvoření a environmentální tematiky. S cílem prohloubit u dětí zároveň vztah k přírodě, který je, zdá se, v dnešní moderní a technické době až na podřadném místě. Rozhodla jsem se proto sestavit projekt, který se zaměřuje na prohlubování poznatků o přírodě při hrách, tvoření a výtvarných činnostech. Projekt je sestaven pro celý školní rok a tím i pro různá roční období. Jeho realizace je úzce spjata s volnočasovým centrem a samostatnou prací v mateřské škole.

Bakalářská práce je členěna do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část se zabývá vznikem a historií projektového vyučování, popisuje samotný projekt a typy projektů. Poukazuje na vhodnost a důležitost motivace v projektech a jejich hodnocení. Zaoberá se výtvarnou výchovou, stádií výtvarného projevu u dětí v předškolním věku a výtvarnými technikami vhodnými pro tento věk. Na závěr poukazuje na samotné předškolní vzdělávání.

Praktickou část tvoří návrh výtvarného projektu. Projekt je postaven z části k realizaci ve volnočasovém centru a z části v mateřské škole. Je rozdělen do deseti setkání, přičemž pět je pro realizaci v centru a pět k realizaci v mateřské škole. Místa realizace se střídají. Jedna realizace setkání připadá vždy na jeden měsíc. Setkání byla z části realizována a dále v textu nalezne čtenář jejich reflexi.

Součástí práce je i dotazníkové šetření, které má za úkol prozkoumat zájem o podobný typ projektu mezi učiteli z mateřských škol a reflektovat i jejich zkušenost s již realizovanými projekty.

TEORETICKÁ ČÁST

1 PROJEKT

V didaktické teorii se při vymezování projektového vyučování můžeme setkat se značnou nejednotností. Projekt je považován za metodu vyučování, v novějších pracích za komplexní metodu vyučování (Vrána, 1934; Tomková, 1998; Maňák, 2003; Kratochvílová, 2006) nebo za organizační formu vyučování (Skalková, 1995; Solfronk, 1995; Kašová, 1995). Je však pojímán i jako specifický způsob zpracování obsahu vyučování, jako jedna z variant způsobu koncentrace učiva (Valenta, 1993). M. Kubínová nahlíží na projekt jako na typ vzdělávací strategie. Projektové vyučování je podle ní specifická vzdělávací strategie založená na aktivním přístupu žáka k vlastnímu učení. Umožňuje naplňovat potřeby a zájmy žáků, rozvíjet jejich schopnosti, posilovat seberegulaci při učení, změnu rolí učitele a žáka, týmovou spolupráci, aktualizaci školních podnětů, interdisciplinaritu a orientaci na prezentaci výsledků. (Dvořáková, 2009, str. 13 – 14)

Průcha (2001, str. 184) uvádí: *„Je to vyučovací metoda, v níž jsou žáci vedeni k samostatnému zpracování určitých projektů a získávají zkušenosti praktickou činností a experimentováním. Podporuje motivaci žáků a kooperativní učení. Projekty mohou mít formu integrovaných témat, praktických problémů ze životní reality nebo praktické činnosti vedoucí k vytvoření nějakého výrobku, výtvarného nebo slovesného produktu.“*

Coufalová (2006, str. 10) uvádí několik definic projektové metody:

Kilpatrick (Coufalová, 2006, str. 10): *„Projekt jest určitě a jasně navržený úkol, který můžeme předložit žáku tak, aby se mu zdál životně důležitým tím, že se blíží skutečné činnosti lidí v životě.“*

Žanta (Coufalová, 2006, str. 10): *„Projekt je účelně organizovaný souhrn myšlenek, seskupených kolem důležitého střediska praktického vědění, směřující k určitému cíli.“*

Příhoda (Coufalová, 2006, str. 10): „*Projektová metoda umožňuje takovou organizaci učiva, při které žák prochází činnostmi, uspořádanými tak účelně, aby daly vyniknout nějaké jednotící myšlence anebo aby umožnily provedení plánu, hospodářsky nebo kulturně významného a pro žáky životního.*“

Podle uvedených definic projekt chápeme jako metodu, při které děti vedeme k samostatnosti při učení a motivujeme je k tomu, aby byly ochotné se učit. Cílem je vždy získání nových poznatků, zkušeností či dovedností.

Základní rysy, které by měl projekt mít:

- Projekt se zaměřuje na potřeby a zájmy dítěte. Umožňuje získávat nové zkušenosti, vede děti k odpovědnosti a uspokojuje jejich potřeby.
- Projekt je dílem daného okamžiku, vychází z konkrétní situace, která je právě aktuální. Není omezen prostorem ani účastníky, může se odehrávat mimo školu a může zapojit i rodinné příbuzné.
- Projekt je interdisciplinární – ubírá se více směry, začleňuje více oborů a oblastí.
- Projekt je založen na zájmech žáků, většinu projektů si nastaví sami žáci.
- Závěrem projektu je konkrétní produkt, výsledek práce žáků. Pokud je to možné, je průběh a výsledek zdokumentován. Vznikne výstup, kterým se účastníci projektu prezentují ve škole či mimo školu.
- Projekt je zpravidla organizován ve skupině. Učení ve skupině zvyšuje efektivitu procesu učení, rozvíjí osobnost žáka a stmeluje danou skupinu.
- Projekt jako most mezi školou a veřejností – projektové dny a projekt jako takový je často cestou kdy se školní prostředí setkává s veřejným prostorem. Děti navštěvují výrobní podnik, nebo organizují trh se svými výrobky. Základní idea je vždy tatáž – školní jako by laboratorní prostředí je nahrazeno prostředím běžného života. (Coufalová, 2006, str. 11)

1.1 Vznik a historie projektového vyučování

Pedagogické názory a myšlenky spojené se zrodem projektového vyučování jsou starší více než sto let. Vycházely z kritiky tzv. „herbartovské školy¹“. Tradičně chápaná herbartovská škola přirozenou aktivitu dítěte záměrně potlačovala, neboť převládal názor, že tato aktivita dítěti brání v pozornosti. Dítě bylo především třeba zklidnit, všemi prostředky posílit jeho soustředění na výklad učitele. Učitel stával na vyvýšeném místě, aby ho žáci dobře viděli. Měli pouze sledovat výklad učitele a nesměli se otáčet ke spolužákům, neboť by výklad rušili. Ruce měli za zády, aby se posílil jejich celkový klid. V některých školách dokonce okna přemalovali neprůhlednou barvou, aby žáky nerušil pohled ven. Ve třídě panovalo naprosté ticho. Přísné zákazy byly dodržovány pod hrozbou trestů, a to i tělesných. Výklad se žáci učili nazpaměť, bez porozumění.

Jedním z velkých kritiků herbartovské školy byla E. Keyová, která nazvala 20. století „stoletím dítěte²“. Novou hodnotou se místo pasivity poslušného žáka stala dětská zvědavost a přirozená aktivita. Aktivita dítěte v této době byla považována za pozitivní zdroj učení a poznání, jež vychází z dítěte samotného. Hnutí, které přineslo do pedagogického myšlení tento „koperníkovský obrat“, se nazývá reformní pedagogika nebo také hnutí nové výchovy. Základní metodou v reformní škole byla vlastní práce dětí. Učení se proměnilo v samostatné hledání a řešení problémů. Projektové vyučování se objevovalo hlavně v pragmatické pedagogice v Americe. K nejznámějším autorům, kteří se zabývali projektovým vyučováním, patří J. Dewey a W. H. Kilpatrick, který v roce 1918 napsal první ucelenou studii o projektovém vyučování. (Tomková, Kašová, Dvořáková, 2009, str. 10 – 11)

---

¹ Johann Friedrich Herbart – německý pedagog 19. stol. – výše zmíněná herbartovská škola či herbartismus, byla vlastně nedokonalým pochopením myšlenek tohoto pedagoga a jejich uvedení do praxe.

² Ellen Keyová – Švédka, roku 1900 vydala knihu *Stolení dítěte*

1.2 Místo projektů v dnešní době

Po dlouhé odmlce se projekty do naší školy vrací. Souvisí to s hledáním nové podoby školy, s hledáním podstaty vzdělávání v době nebyvalého nárůstu množství informací, ale i se změnou jejich významu, s novými problémy, které přináší globalizace světa.

V jiných podmínkách se tak uplatňuje metoda, která má kořeny ve 20.-30. letech minulého století. Bylo by chybou domnívat se, že jde o prosté „znovuzkřížení“ projektové metody. Dnešní dítě se liší od dítěte tehdejší doby, vstupuje do projektu s jinou předchozí zkušeností, je jinak motivováno. Současná populace dětí mladšího školního věku se na jedné straně vyznačuje výraznou akcelerací v kognitivní oblasti, na druhé straně však často trpí emoční deprivací v důsledku nedostatku či absence citových podnětů. Psychologie a pedagogika odhalily nové poznatky o učební činnosti žáků. Zkoumání dětí v prvních projektech bylo vesměs nesystematické, v dnešních projektech vystupuje do popředí vytváření pojmů a osvojení metod.

Kurikulární dokumenty, kterými se řídí školství v České Republice, otvírají pro uplatnění projektové metody dostatečný prostor. Kladou důraz na činnostní pojetí vyučování, aktivní podíl žáka na vlastním vzdělávání, řešení úkolů, které vycházejí z přirozených životních situací. Zdůrazňovány jsou rovněž sociální, především komunikativní, dovednosti a individuální přístup k žákům. Rámcové vzdělávací programy k použití projektové metody přímo vybízejí. (Coufalová, 2006, str. 9)

Coufalová (2006) také ve své publikaci připomíná Delorovy čtyři pilíře vzdělávání:

- učit se poznávat
- učit se jednat
- učit se žít společně, učit se žít s ostatními
- učit se být

Je zřejmé, že všechny čtyři aspekty vzdělávání je možné naplnit v projektech jak na základní škole, tak i v mateřské škole. Vede nás k tomu také Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.

1.3 Typy projektů

Projekty lze rozlišovat podle různých kritérií. Rozdělení podle Coufalové (2006, str. 11 - 12)

- **Podle účelu**

Než začneme se sestavením a realizací projektu, měli bychom si ujasnit, co bude jeho hlavním cílem. Zda-li budeme prohlubovat a procvičovat dosavadní znalosti nebo se pokusíme o objevení nových poznatků a získání nových zkušeností? V samotném projektu se budou jednotlivé typy částečně překrývat.

- **Podle vztahu k učivu a vyučovacím předmětům**

Rozhodneme se, zda se projekt zaměří pouze na jednu oblast či na jeden předmět, zda bude probíhat pouze v hodinách matematiky, nebo jestli bude propojovat více vzdělávacích oblastí a integrovat učivo různých předmětů.

- **Podle organizace**

Podle toho, kterým směrem se bude projekt ubírat a které učivo bude zahrnovat, můžeme zvolit příslušnou organizaci. Pokud se bude jednat o projekt v rámci hodin matematiky, pak se bude odehrávat v daný čas výuky. Zda se rozhodneme pro projekt delší, vícedenní, bude stanoven čas a den, který bude věnován projektu. Žáci budou dopředu informováni, o který den či dny se bude jednat. Je možné integrovat všechny předměty, které se v dané dny mají vyučovat, taková organizace výuky je však velmi náročná a u nás nemá velké uplatnění.

- **Podle délky trvání**

Projekty mohou být:

~ krátkodobé – jeden den

- ~ střednědobé – v rozsahu dva dny až jeden týden
- ~ dlouhodobé – projekty delší než jeden týden až do jednoho měsíce
- ~ mimořádně dlouhodobé – delší než jeden měsíc

Zpočátku, kdy bude učitel získávat s projektovou metodou první zkušenosti, jistě zvolí spíše variantu krátkodobého projektu, například na jedno školní dopoledne. Postupem času se může náročnost a délka trvání projektů stupňovat. V závěru mohou být projekty celoroční, nejčastěji ve spolupráci s dalšími učiteli.

- **Podle místa konání**

Projekt může probíhat ve třídě či v prostorách školy. Ideálem však je, když se projekt přesune mimo budovu školy. Dětem se tak rázem otevřou nové obzory a nepoznané, nové prostředí je bude i více motivovat k aktivitě. Vhodné jsou například školní pobyty v přírodě, kdy se děti nejen odpoutají od budovy školy, ale také zavítají do přírody. Přirozená je také spolupráce s nejrůznějšími institucemi typu knihovna, muzeum či útulek pro zvířata, kde se děti mohou rovnou zapojit.

- **Podle navrhovatele**

Projekt může být navržen a připraven učitelem, takovýmto projektům se říká umělé. Další skupinu tvoří projekty žákovské, které vzniknou spontánně a jsou vyvolány potřebami a zájmem žáků. Velké uplatnění jistě nalezne kombinace těchto dvou typů projektů, kdy úvodní podnět může povstat od žáka a být dále rozvíjen učitelem či naopak.

- **Podle počtu zapojených žáků**

Projekty jsou často připravované pro větší skupiny účastníků, třídy či školy. Přesto může vzniknout projekt připravený pro dvojice či jednotlivce. U dlouhodobějších projektů se často můžeme setkat s tím, že je na začátku projekt postavený pro větší

počet účastníků a postupem času se rozpadne na dílčí projekty pro menší skupiny či jednotlivce.

- **Podle velikosti**

Jen podle názvu projektu nemůžeme poznat, jaký rozsah bude mít projekt ve skutečnosti. Projekt s názvem „Co si ryby povídaly“ může být velkým projektem, s výčtem různých druhů sladkovodních i mořských ryb, seznámení s vodními rostlinami, s ostatními živočichy, které je možné potkat u rybníků či samotné rybaření. Pod stejným názvem se však může skrývat i malý projekt, pokud se z projektu dozvíme názvy sladkovodních ryb a vyzkoušíme si rybaření.

1.4 Začínáme s projekty

Učitelé často hovoří o tom, že v praxi projektové vyučování aplikují. Je však třeba rozlišovat, zda jde o skutečné projekty, o využití jen některého z jejich znaků nebo o dílčí metodu. Za projektové vyučování nelze považovat např. tematickou vycházku, výlet, exkurzi, výtvarnou práci nebo pěstitelské práce bez spoluzodpovědnosti žáka. V tomto typu vyučování, kdy dochází k propojení teoretických poznatků s praxí, jde spíše o naplnění zásady názornosti.

S projektovou výukou lze proto začít, až když rozumíme její podstatě a projekt jsme si dobře naplánovali. Zároveň je důležité žáky – i mimo projektové vyučování – postupně učit samostatnosti, seberegulaci v učení, metodám práce s informacemi a sociálním dovednostem, především kooperaci a komunikaci. Ve vyučování se musíme naučit nejdříve vytvářet podmínky pro kooperativní učení, pro vzájemné diskuse, vyjadřování vlastních názorů a jejich argumentaci. (Tomková, Kašová, Dvořáková, 2009, str. 17)

Primární podmínkou efektivního zařazení projektů do celku vyučování je dlouhodobé a týmové plánování projektového vyučování. Rámcový vzdělávací program při tvorbě vlastního školního vzdělávacího programu a školního učebního plánu, přímo nabízí možnost integrovat poznatky v rámci navržených vzdělávacích oblastí. O účinné

integraci poznatků můžeme hovořit v případě, kdy uspoříme čas a energii učitelů i žáků, kteří tak získají, prověří a prakticky použijí poznatky, jež by jinak sbírali v jednotlivých vyučovacích předmětech odděleně, bez souvislostí a často bez praktického porozumění. Současná psychologie jasně říká, že žák věnuje pozornost takovým informacím, které považuje za osobně významné a v nichž může uplatnit svou vlastní zkušenost.

Častou chybou při plánování projektů je nepřesné formulování jejich cílů. Učitel si určí téma nebo závěrečný produkt, ale formulací cílů se nezabývá. Projekt bez zacílení se často stává bezbřehým tématem, ve kterém žáci vykonávají různé činnosti bez vědomí jejich smyslu. (Tomková, Kašová, Dvořáková, 2009, str. 18)

1.4.1 Motivace

Motivace je hybnou složkou osobnosti, je to síla, která nás pohání k dosažení našich cílů.

Teoretické přístupy k motivaci lze rozdělit na:

- Behaviorální, které chápou jako zdroj motivace snahu vyhnout se nepříjemným důsledkům chování nebo dosáhnout důsledků příjemných
- Humanistické, které zdůrazňují snahu jedince o překročení současného stavu a uskutečnění jeho vývojových možností
- Kognitivní, které zdůrazňují význam poznávacích procesů pro chování člověka (Lokšová, Lokša, 1999)

Pozice motivace je projektovém vyučování je zásadní. Vnitřní motivace žáka je tou nejvýznamnější, jeho vlastní přijetí úkolu, touha vyřešit daný problém a dovršit projekt až do fáze konečného produktu. Motivace pedagoga je však také prvkem zásadního významu. Jen dobře motivovaný učitel projekty plánuje, hledá témata, která jsou žákům blízká, a promýšlí úkoly. Čím silnější pocit spoluúčasti na projektu žák prožívá a čím silnější je jeho vnitřní motivace, tím je projekt z hlediska vyučování účinnější. (Tomková, Kašová, Dvořáková, 2009, str. 15)

1.4.2 Hodnocení projektu

Projektové vyučování spěje ke svému cíli – k závěrečnému produktu. Žáci splnili vytyčené cíle projektu a vytvořili produkt (výstavu, divadelní představení, turistického průvodce okolím obce apod.). Do hodnocení se maximálně zapojuje sám žák, hodnotí nejen výsledky, ale i průběh projektu, neboť byl sám jeho hlavním aktérem. Učitel může pro hodnocení připravit otázky, hodnotící archy, dotazníky. Hodnocení se soustředí nejen na nově osvojené vědomosti, dovednosti a klíčové kompetence, ale reflektuje i postoje a sociální dovednosti. V reflexi žáci mohou vyjádřit své postřehy související s činností, prožitky a pocity, poděkovat spolužákům za spolupráci, vyjádřit, co se dozvěděli nového o sobě a o druhých. (Tomková, a kol., 2009, str. 18 – 19)

V hodnocení bychom měli nechávat žákům prostor pro jejich volné a individualizované vyjádření. Hodnocení by mělo určitě probíhat v přátelské atmosféře, ale zároveň bychom měli umět přijmout a vyslovit i negativní hodnocení. Pokud se něco žákům nelíbilo nebo nebyli s něčím spokojeni, tak by se neměli bát říci svůj názor. Ostatní by měli tento názor respektovat – neboť zpětná vazba je velmi důležitým hodnotícím prvkem. Ukazuje v reflexi učitelé, žáky vnímané nedostatky a chyby v práci na projektu i při jeho realizaci. Nedostatky z kterých se žádoucím způsobem poučí pro realizaci dalšího projektu.

1.4.3 Úskalí projektové metody

Důvodů, proč projektová metoda není stále dostatečně používána, je více a vzájemně spolu souvisejí. Často narážíme zejména na meze finančních možností jednotlivých mateřských škol, omezený počet poskytovatelů projektů. Problémem se mohou stát také špatně motivovaní učitelé, učitelé bez kreativity se sklonem k vyhoření, či děti, které nejsou schopny práce v projektu, a bylo by možné vyjmenovat ještě velké množství dalších překážek.

M. Kaslová (Coufalová, 2006, str. 19) upozorňuje na jev, kdy příznivcům a propagátorům určité metody, kterou chtějí prosadit ve vyučování, nezbývá nic jiného než zdůraznit její klady a jistým způsobem ji absolutizovat, i když ji sami chápou jako doplňkovou. Vzniká tak mylný dojem, že si negativa a rizika neuvědomují. Projektová metoda je jednou z vyučovacích metod, je metodou doplňkovou.

2 VÝTVARNÁ VÝCHOVA

Mezi výchovnými prostředky, které pomáhají vytvářet osobnost dítěte předškolního věku, má výtvarná výchova důležité místo. Výtvarné činnosti představují jeden ze způsobů, jimiž si dítě osvojuje okolní skutečnost. Výtvarný projev není jen popisem vnějšího vzhledu věcí, vždy obsahuje i moment jejich hodnocení a vyjádření citového vztahu k nim.

Výtvarná aktivita dítěte je něčím zcela přirozeným podobně jako řeč a projevy dětské hudebnosti. Výchově nejde o to, aby se přirozená potřeba výtvarného projevu změnila v řadu dovedností, které by snad bylo možné cvičit. Spíše se snaží, aby zůstala zachována spojitost mezi kresbou a schopností vyvolávat představy, aby práce sloužila k poznání světa a zároveň aby toto poznání neomezovala jen na racionálně rozeznané znaky a vztahy. Podstatou je rozvinout poznání dětí v co největší šíři, uplatnit cit, tvořivost a potřebu krásné formy. (Uždil, Šašinková, 1983, str. 10)

Výtvarné umění je zdrojem, z kterého výtvarná výchova trvale čerpá. Ve výtvarném projevu dětí a mladých lidí dostávají postupy výtvarného umění poněkud jinou podobu. Tu přináší způsob uplatnění výtvarného jazyka. Žák řeší jiné otázky než umělec. Ve výtvarném projevu uplatňuje způsob myšlení, který odpovídá jeho věku, schopnostem a zkušenostem, jeho výtvarně projevovému typu a v neposlední řadě do jisté míry omezené technické zručnosti. Tak se vzdaluje výrazivu výtvarného umění, ale dosahuje jiných, často nečekaných výrazových účinků. (Roeselová, 1996, str. 11)

2.1 Stádia vývoje výtvarného projevu u dětí předškolního věku

Kresby dětí stejného věku se sobě podobají, můžeme tedy hovořit o stadiálním vývoji, jenž se týká určitých věkových stupňů. Tento vývoj má však řadu nepravidelností. Někdy se vývoj urychlí a dítě jako by „přeskakovalo“ to, co logika vývoje předpokládala. Jindy zase dítě setrvá delší dobu u získaných grafických představ a ne snaží se vytvořit nové, dokonalejší. (Uždil, Šašinková, 1983, str. 20)

Nyní se v krátké charakteristice zmíníme o všech podstatných vývojových stádiích dětské kresby a také se zaměříme na některé vybrané charakteristické znaky.

- **Začátky**

Rodiče si u dítěte zpočátku dobře všimnou začátku broukání nebo pohybu. Úplné začátky grafických projevů nejsou však tak nápadné. Ke vzniku první stopy, není potřeba tužky ani pastelky, stačí pouze otisk umazané dlaně na zeď či hrábnutí dřívkem do uhlazeného písku. Radost ze vznikající stopy se spojí s radostí z pohybu, který stopu vytvořil. Svalová koordinace postupuje od centra tělíčka, zpočátku dítě koordinuje pouze ramenní kloub. (Uždil, Šašinková, 1983, str. 21)

- **Období čáranic**

Čáranice, které dítě vytvoří náhodně a dítě není schopno ani předtím ani poté jim přisoudit význam ani název, můžeme pojmenovat bezobsažné čáranice. Dítě má pouze spontánní radost ze vznikající grafické stopy. Objevují se kolem prvního roku.

O znatelný pokrok jde tehdy, jestliže se tahy čáranic začínají křížit, ideálně ve vodorovném a svislém směru. Uklidní se tempo krouživého pohybu a dítě se snaží vytvořit ovál jednou čarou a uzavřít jej. Dítě začne, samo nebo s dopomocí rodičů, přisuzovat kresbě význam a určuje, co tvar znamená. Stává se, že dítě dá jedné a téže kresbě více názvů. Toto období můžeme nazvat jako období obsažných čáranic a zaznamenáváme jej mezi druhým a třetím rokem, hranice se mění. (Uždil, Šašinková, 1983, str. 21-22)

- **Období dětské znakové kresby**

V tomto období už je dítě schopno si říci nebo dopředu nazvat to, co nakreslí, či zareagovat na pobídku nejbližších. V jeho kresbě je obsaženo právě to, co je z jeho hlediska podstatné a co upoutalo jeho zájem. Není tam však to, co je pro dítě na dané věci nepodstatné a co jej nezaujalo. Kreslí pomocí tzv. znaků nebo super znaků. Podle stavu motorického vývoje to mohou být klikyháky, píchance, čáry, oválné tvary, které

začínají připomínat balvany, knedlíky s chlupy či primitivní sluníčka. Období dětské znakové kresby vrcholí tzv. fází hlavonožců. Tím se stává nejdokonalejší super znak, který má dítě zvolen pro lidskou postavu. Název vznikl z pohledu dospělých. Je to jakési ohraničení prostoru, do kterého dítě navíc charakterizuje další znaky osoby. Hlavonožci mají stovky variant, ale navzájem se podobají.

- **Grafický typ**

Dítě si na všechny věci okolo ustanoví určitou šablonu, tzv. grafický typ, kterou poté určitou dobu používá. Poté co tato šablona přestane vyhovovat, se dítě soustředí a vymýšlí si novou, dokonalejší, ta mu zase po určitou dobu slouží. Grafický typ se vyvíjí skokově, zatím co rozumové poznávání postupně. Kreslíř nezobrazuje určitou věc tak, jak ji vidí momentálně před sebou, ale kreslí to, co o ní ví. Grafické typy mají často originální podoby i řešení, přestože znázorňují tutéž věc. (Uždil, Šašinková, 1983, str. 24 – 25)

- **Zájem o funkční detaily**

Dítě ve své kresbě zdůrazňuje některé nečekané detaily, zatím co kresbě chybí mnohé jiné, podstatnější. Nakreslené detaily jsou přitom pro dítě zásadní a nejdůležitější, může to být proto, že má s nimi nějaký konflikt nebo že mu připadají nejpodstatnější na celé věci. Může do být kresba domečku, kdy budou chybět okna i dveře, ale bude nakreslena klika, na kterou buďto dítě nedosáhne, nebo je prostě podstatnou součástí k tomu, abychom se do domu dostali. Stejně tak na tom může být postava bez oděvu, ale s knoflíky, dítě může mít problém s jejich zapínáním a tak se mu dobře vryly do paměti.

- **Zvířecí postava**

Zpočátku si dítě pomáhá grafickým typem, který má naučen pro lidskou postavu. Že jde o zvíře, poznáme mnohdy jen podle toho, že vidíme ležatý trup. Tomuto přenesení se říká personifikace lidského grafického typu do zvířecí postavy. Později se dítě naučí

některé další zvířecí znaky, jako jsou špičaté uši či více nohou. Kolem pátého, spíše šestého roku, již začíná být zvířecí postava obohacena o všechny potřebné detaily, správný počet nohou, srst, vyceněné zuby atp. Předškolní dítě kreslí zpravidla zvířata z profilu. (Uždil, 1980, str. 32 – 34)

- **Prostor a objem**

Pro znázornění vlastního objemu předmětu má dítě zcela zvláštní možnosti. Jak například nakreslit brambory, které se vaří v hrnci na plotně, když je hrnec zavřený pokličkou. Dítě se takovéto situace nezalekne a jednoduše nakreslí brambory v hrnci, jako by byl hrnec průhledný. Dítěti jde pořád o to, aby znázornil věci, které jsou pro něj důležité, nezáleží na tom, jestli jsou nebo nejsou z toho pohledu vidět. Základy prostorového uspořádání scény jsou položeny až ve chvíli, kdy dítě začne považovat spodní okraj papíru za jakousi zem, ke které všechno tíhne. Někdy se mu nevejde všechno do řady vedle sebe a tak různě otáčí papírem či přidává druhý, zadní horizont. (Uždil, 1980, str. 40 – 41)

2.2 Výtvarné techniky

Postavení výtvarných technik v rámci výtvarné výchovy je nahlíženo v souladu s proměnami pohledu na roli našeho předmětu ve výchovně vzdělávacím procesu. V souvislosti se společenským děním přinesla česká výtvarná výchova několik pedagogických cest, v nichž výtvarné techniky zaujímají nesterjně významné místo.

Společné osvojování základů výtvarné techniky nebo postupu je součástí výtvarného vzdělávání, protože zaručuje dítěti schopnost srozumitelně se vyjádřit výtvarnou činností.

K svobodnějšímu výtvarnému myšlení děti přivádí již spojení společné výtvarné techniky a techniky volitelné. Žák tedy vychází z daného základu, například z kresby dřívkem a tuší, který obohacuje kombinováním s další libovolnou výtvarnou technikou. Vzniká tak široká škála příbuzných kombinací, z nichž každá nese poněkud jiný výraz. Samostatná volba postupu tak podporuje aktivní hledání výrazových

prostředků a zvyšuje pocit odpovědnosti za vlastní výtvarný projev. Žák objevuje přitažlivost i obtíže rozhodování, neovlivněného učitelem, které mu otevírá zcela jinou cestu za sebevyjádřením.

Přepis okolního světa, vyjádření skutečnosti či řešení výtvarné etudy nejčastěji využívá námět a výtvarnou techniku ve vyváženém vztahu. Učiteli ponechává značnou šíři způsobů, jak k volbě výtvarné techniky přistoupit. Za nejcitlivější lze považovat cestu, která dítě postupně vede od společného seznamování s řečí materiálů a nástrojů až k samostatné volbě vyjadřovacích prostředků. Je-li výuka vedena podnětně a ohleduplně, žáci si brzy dokáží najít intuitivní vztah k řeči materiálů a nástrojů. (Roeselová, 1996, str. 11 – 16)

- **Kresba**

je nejpřirozenější výtvarnou činností. Dítě tužku pokládá za zajímavou hračku, především ho láká pohyb ruky s nástrojem, gesto a jeho rytmus, barevná stopa. Zajímá se o vznikání a hromadění stop – linie, tečky a kroužky, čmáranice. Hra přechází plynule do uvědomělého kreslířského projevu. Kresba dítě doprovází na každém kroku, stává se nejvlastnějším vyjadřovacím prostředkem. V dětství je stejně přirozená jako slovo nebo písnička. (Roeselová, 1996, str. 24)

Techniky kresby: kresba tužkou, kresba rudkou, kresba uhlem, perokresba, kresba dřívkem, kresba štětcem, kresba fixy.

- **Malba**

je technikou, při níž využíváme barevných ploch. U předškolních dětí je barva výrazem intuitivního ztvárnění emocí, vztahů a prožitků. Děti barvy cítí jako barevné hmoty. Rády využívají nejen štětce, ale hlavně ruce, prsty. Charakter malířského projevu podmiňuje barevné cítění dítěte. Dítě vnímá výrazové hodnoty barev, svobodné uplatnění barevných představ a způsob podání malby. (Roeselová, 1996, str. 62)

Techniky malby: malba temperou, malba akvarelem, malba prstovými barvami, malba vodovými barvami, malba pastelem.

- **Grafika**

a uvědomělé respektování výtvarného řádu vnáší do výtvarné výchovy protiváhu předchozím, emocionálněji zbarveným aktivitám. Dítě časem dokáže samostatně pochopit a zvládnout řadu technik, není však schopno objevit vyjadřovací prostředky grafických technik. Z toho důvodu se musí nejprve seznámit s principy tisku a spojit si určité výtvarné úkony s výslednou podobou grafického listu. Hlavním znakem grafiky je rozmnožování výtvarné práce, které využívá postupů tisku z výšky, z hloubky nebo z plochy. (Roeselová, 1996, str. 94)

grafické techniky dělíme podle technologického postupu na:

- ~ Techniky tisku z výšky: tisk z šablon, tisk z koláže.
- ~ Techniky tisku z hloubky: suchá jehla.
- ~ Techniky tisku z plochy: sítotisk.

Jsou však jako takové poměrně složité na realizaci i na technické provedení, proto v mateřské škole mnohem častěji využíváme tzv. přípravné grafické techniky.

Přípravné grafické techniky: gumotisk, rytá kresba, odkrývací technika na voskovém podkladu, protisk, hry s otisky.

- **Plastická a prostorová tvorba**

úzce navazuje na první dojmy, kterými malé dítě reaguje na své okolí. Uchopuje předměty, tiskne je a zvedá, zkoumá je ústy. Od okamžiku, kdy se pokouší materiál vědomě tvarovat nebo jinak měnit, dostává se k záměrnému plastickému projevu, modelování. (Roeselová, 1996, str. 146)

Modelování stejně jako kreslení či malování vede dítě k hlubšímu poznávání věci, rozvíjí paměť pro tvary a pozorovací schopnosti. Dítě se učí vyjadřovat své představy plasticky, rozvíjí svoji zručnost, hmatový smysl, zdokonaluje manuální schopnosti.

Modelování: modelovací hlína, plastelína, modurit, alternativní modelovací hmoty - slané těsto, mýdlová hmota, vařené těsto.

- **Netradiční techniky**

jsou početnou skupinou neklasických výtvarných technik. Jsou to většinou zvláštní, poměrně jednoduché, postupy, připomínající grafické techniky. Mnohdy může výsledek připomínat profesionální výtvarné dílo. Hlavní podíl na výsledcích u těchto technik má náhoda, což zvyšuje atraktivitu. U dětí se s oblibou používají hlavně pro pestrost a zaujetí činností jako takovou. Jejich hranice jsou prakticky neomezené, záleží na tvořivosti a nápaditosti učitele, který se sám stává jejich tvůrcem a objevitelem, i sám sebe neustále rozvíjí a zdokonaluje.

Techniky: protahovaná linie, soutisk, vosková rezerva, špachtlová malba, koláž, textilní koláž, vosková negativní kresba, falešná suchá jehla, rozfoukávání, protisk.

3 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Předškolní vzdělávání se zaměřuje na rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho sociálním, rozumovém a tělesném rozvoji. Osvojuje dítěti základní pravidla chování, mezilidských vztahů a základních životních hodnot. Předškolní vzdělávání je prvním institucionálním vzděláním, se kterým se dítě setkává a vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání. Napomáhá k osvojení si všech základních poznatků a dovedností před nástupem do základního vzdělávání.

Hojně používaný termín předškolní pedagogika, pedagogika, která se svým působením zaměřuje na dobu předškolní, dobu před nástupem dítěte do školy. Vedle označení předškolní pedagogika se objevuje ještě širší označení a tím je předškolní výchova, ta zahrnuje veškeré působení a péči s převažujícím podílem výchovy nad vzděláváním. Předškolní věk bereme již od narození dítěte do počátků povinné školní docházky, rozdělujeme jej na mladší předškolní věk a starší předškolní věk. (Průcha, Kořátková, 2013, str. 48)

Pedagogika předškolního vzdělávání se zaměřuje na vzdělávací procesy realizované v instituci, která se na tyto procesy záměrně soustřeďuje. Instituce, v tomto případě mateřská škola, rozpracovává vzdělávací oblasti, výstupy z nich a základy klíčových kompetencí. V souvislosti s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání má každá mateřská škola vypracovaný vlastní školní vzdělávací program. (Průcha, Kořátková, 2013, str. 50)

Úkolem institucionálního předškolního vzdělávání je doplňovat rodinnou výchovu, zajistit dítěti prostředí s dostatkem přiměřených podnětů pro jeho mnohostranný rozvoj a učení, rozvíjet osobnost dítěte, podporovat jeho tělesný rozvoj a zdraví. Smysluplně obohacuje denní program dítěte, poskytuje odbornou péči, má usnadňovat dítěti jeho další životní a vzdělávací cestu. Čas prožitý v mateřské škole by měl být pro dítě radostí, příjemnou zkušeností a zdrojem dobrých a spolehlivých základů do života i vzdělávání. (RVP PV, 2004, str. 7)

3.1 Specifika předškolního vzdělávání

Maximálně se přizpůsobuje vývojovým fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí této věkové skupiny. Nabízí dítěti vhodné vzdělávací prostředí a zaměstnává je přirozeným způsobem. Snaží se individuálně nahlížet na potřeby jednotlivých dětí, včetně jejich specifických vzdělávacích potřeb a zájmů. Pravidelným sledováním se zaměřuje na jeho konkrétní rozvojový stav i konkrétní životní a sociální situaci. Díky tomuto pojetí vzdělávání můžeme vzdělávat společně v jedné třídě děti bez ohledu na jejich rozdílné schopnosti a učební předpoklady.

V předškolním vzdělávání by měly být uplatňovány aktivity spontánní i řízené, vzájemně provázané a vyvážené, odpovídající potřebám a možnostem předškolního dítěte. Vhodnou formou pro předškolní vzdělávání je didakticky zacílená činnost, která je pedagogem přímo nebo nepřímo motivována. Zpravidla jsou tyto činnosti vhodné pro menší skupiny či jednotlivce. Didaktický styl vzdělávání by měl být založen na principu vzdělávací nabídky, na individuální volbě a aktivní účasti dítěte. Pedagog by měl být pro dítě jakýmsi průvodcem na cestě za poznáním, snažit se probouzet v něm zájem a chuť objevovat. (RVP PV, 2004, str. 8 – 9)

3.2 Spolupráce mateřských škol s jinými institucemi

Pro děti předškolního věku je důležitý široký přehled a rozvoj jejich zkušeností. Učitelka se snaží každý den připravit pro děti bohatý program, který je bude rozvíjet po všech stránkách. Rozvíjí dítě ve všech oblastech, které jsou obsaženy v RVP. Velkým pomocníkem k vzdělávacímu působení a rozvoji všech dětských smyslů, může být čas strávený nejen v budově školky. Pro děti je vhodné trávit co největší část dne venku. Nejen příroda však může být pro děti přínosem. I sociální prostředí a produkty kultury naší společnosti jsou významným formativním prvkem. V dnešní době se objevuje více a více organizací, které uskutečňují vzdělávací programy pro děti. Tyto programy obohacují děti v mnoha oblastech. Jednou z výhod je návštěva jiného zařízení a realizace činností právě v něm. Dalším pozitivem je skutečnost, že se děti

učí více spolupracovat a pracovat ve skupině. Projekty připravené na míru rozvíjí děti v mnoha kulturních oblastech, propojují učení s reálným životem a školu s rodinou.

Třída či školka tak má na výběr z několika, organizací či nabízených programů. Tyto projekty mohou být různě dlouhé a náročné. Mohou se odehrávat v místě organizace či zavítají do MŠ. Projekty mohou zahrnovat jedno setkání, ale mohou být i dlouhodobé, přičemž jejich části budou postupně navazovat a tvořit promyšlený celek.

Výhodou začleňování těchto programů, do ročního plánu mateřské školy, je nejen obohacení programu, ale také rozšíření profesních obzorů učitelky. Spolupráce s různými organizacemi typu, ekocentra či volnočasového centra jsou v dnešní době poměrně žádané a mnohdy je bohužel smutnou realitou, že kapacita takových organizací nedokáže uspokojit všechny zájemce.

PRAKTICKÁ ČÁST

Cílem bakalářské práce je vytvoření projektu pro děti předškolního věku, který bude realizovatelný ve volnočasovém centru typu Střevlík či Divizna, středisku ekologické výchovy při ZOO v Liberci. Navrhovaný projekt bude součástí školního vzdělávacího programu mateřské školy, která se do něj přihlásí a bude součástí třídního programu po celý školní rok. Jednotlivá témata budou zařazena vždy do konkrétního měsíce a budou se odehrávat nejprve v ekocentru a v návaznosti přímo v mateřské škole. Záměrem je, aby činnosti a podněty, které poskytnou dětem setkání v ekocentru, byly dále rozvíjeny vlastní praxí učitelek mateřské školy. Dojde tak k propojení odborného střediska, pracujícího s určitým tématem a běžného života dětí v mateřské škole a mimo ni.

Projekt je založený na integrovaném rozvoji environmentálního vzdělávání, poznávání a prožívání u dětí spolu s realizací výtvarných činností. Ty vždy odpovídají danému tématu, proto je lze považovat za vrcholný bod integrovaného celku, současně respektují požadavek samostatnosti, otevřenosti a svobody vyjádření dětí.

4 METODIKA PROJEKTU BP

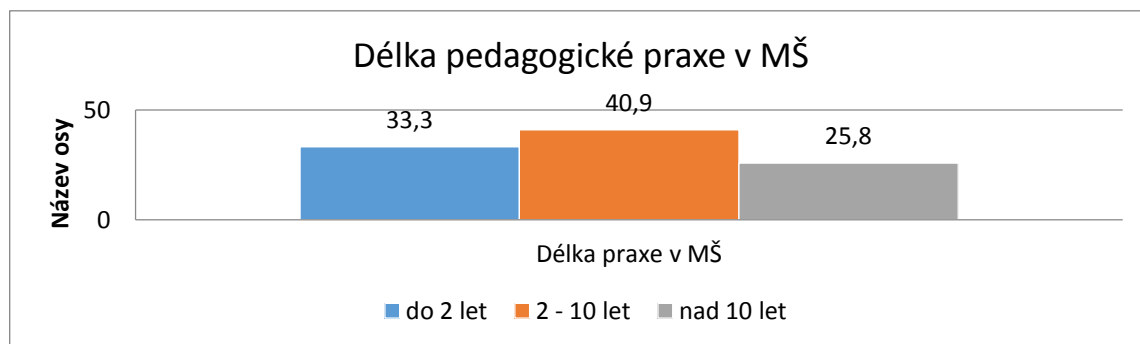
V této kapitole nalezne čtenář detailní komentář průběhu celého projektu bakalářské práce. Jelikož bylo jejím záměrem vytvořit praktický projekt předpřipravený pro realizaci v pedagogické praxi. Bylo nutné nejen připravit a realizovat část projektu samého, ale i ověřit, zda by o podobný projekt byl mezi učitelkami předškolních zařízení zájem.

Nejprve tedy bylo nutné sestavit dotazník a posbírat data od učitelek mateřských škol v praxi. Prvořadým zájmem bylo zjistit jaká je jejich zkušenost se spoluprací s jinými organizacemi na konání projektových dnů. Které typy organizací jim takové projekty poskytují a jak je hodnotí. V návaznosti pak byl zjišťován i zájem o realizaci dlouhodobého projektu výše uvedených charakteristik.

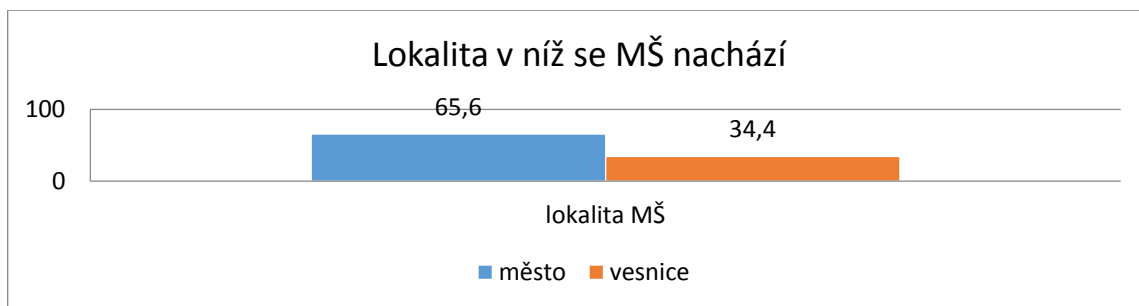
Dotazník obsahoval 13 otázek, které byly předloženy stovce učitelek mateřských škol. Pro oslovení jsme použili sociální síť. Ze sta oslovených se do šetření zapojilo celkem 93 učitelek. Jednalo se výhradně o učitelky působící v mateřských školách. Rizikem touto formou předkládaného dotazníkového šetření je, že některé otázky můžou zůstat nezodpovězeny – respondentky se jim vyhnou či je záměrně nezodpoví.

V následujících grafech naleznete shrnutí, přičemž údaje od respondentů jsou uvedeny v procentech.

4.1 Konkrétní závěry vyplývající z dotazníkového šetření

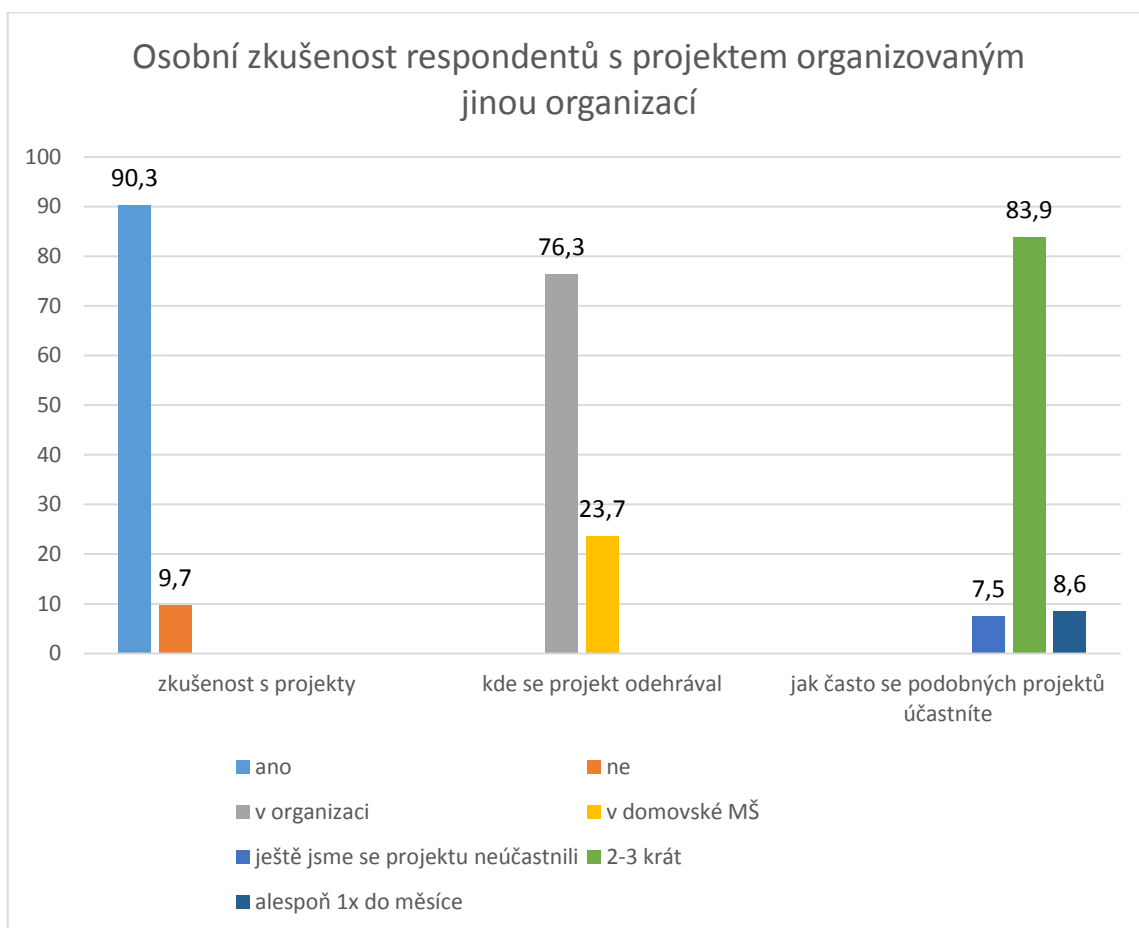

Graf 1 Délka pedagogické praxe v MŠ

Graf 2 Lokalita, v níž se MŠ nachází

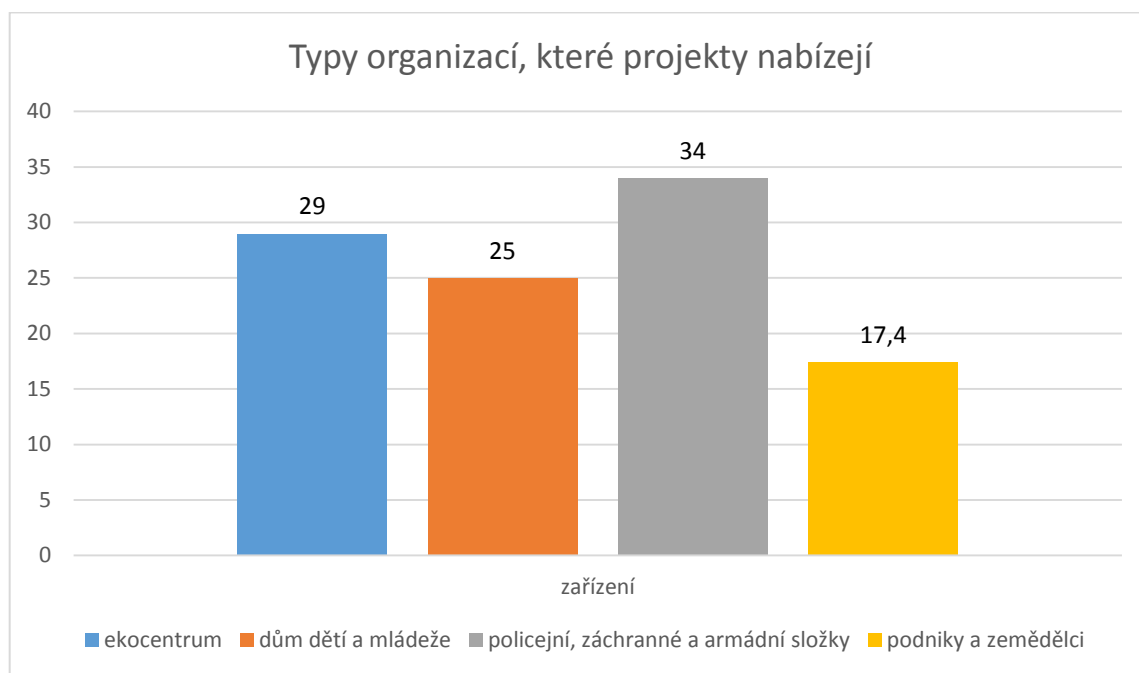
Oba výše uvedené grafy nám dávají přehled o respondentech výzkumu. Byly jimi učitelky mateřských škol, jejichž délka praxe je rovnoměrně rozložena od začínajících až k již dlouholetým zkušeným pracovnícím. Převládající lokalitou, v níž respondentky pracují, je město.

Graf 3 Osobní zkušenost respondentů s projektem organizovaným jinou organizací

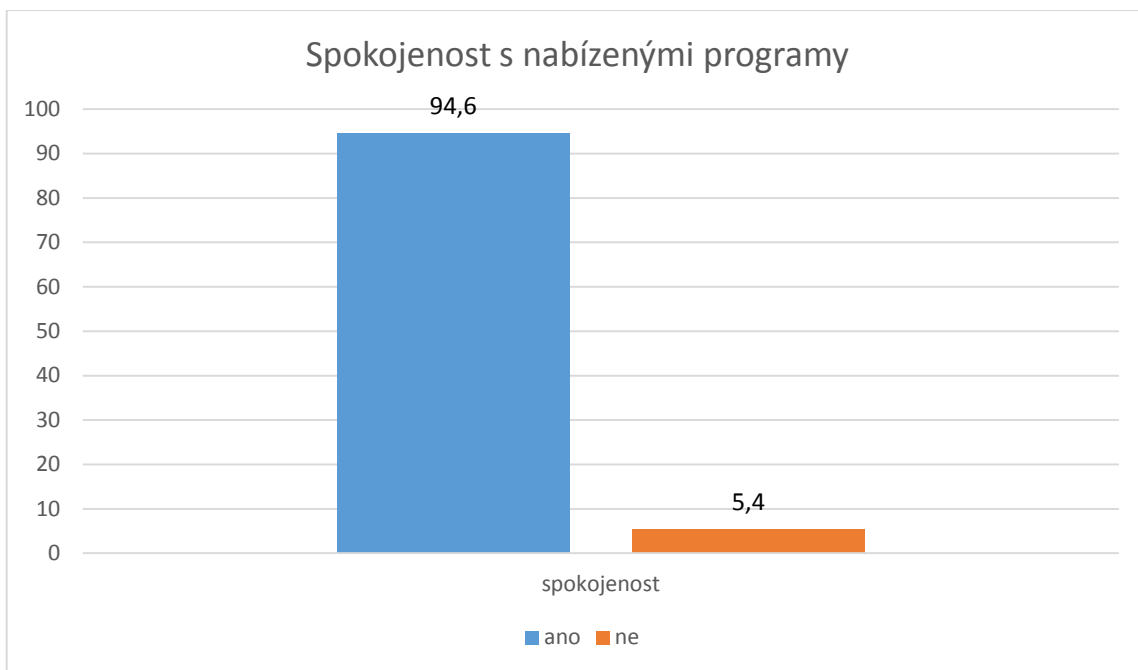

Graf číslo 3. Nám dává přehled o osobní zkušenosti respondentů s projekty organizovanými pro mateřské školy jinými institucemi. Shrnutí vzniklo z odpovědí na celkem 3 otázky. Z výsledku vyplývá, že většina respondentek má zkušenost s projekty organizovanými jinou organizací. Přičemž většina zmiňovaných projektů se odehrávala mimo mateřskou školu. Z hodnocení četnosti s jakou se respondentky do projektů zapojují je jednoznačně patrné, že zpravidla několikrát do roka – výrazně převládá volba 2-3 projektů v roce.

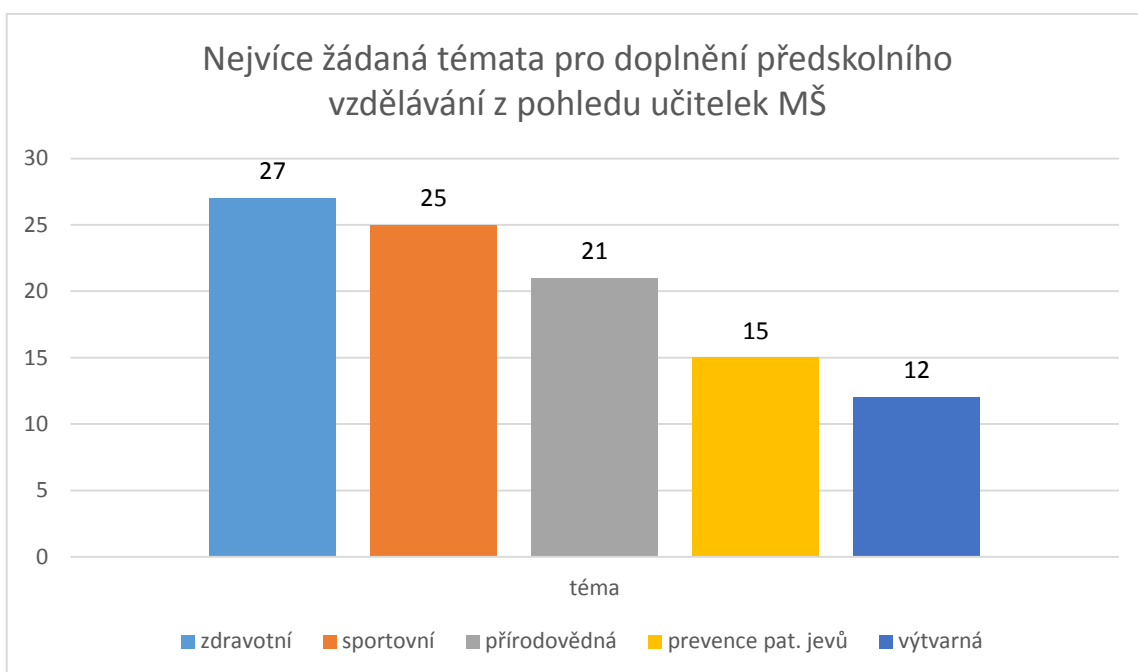
Graf 4 Typy organizací, které projekty nabízejí

Organizacemi, které pro mateřské školky nejčastěji zřizují projektové akce, jsou zejména ekocentra, domy dětí a mládeže, policejní, záchranné a armádní složky a také výrobní podniky a zemědělci. Respondentky také uváděly názvy některých neziskových organizací, které v lokalitě mateřské školy působí a samozřejmě města, dobrovolnické spolky, a jiné další.

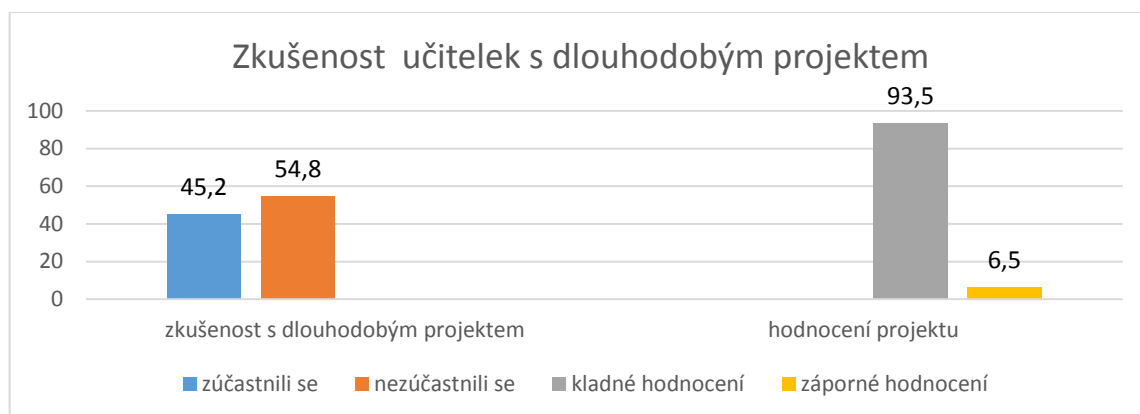
Graf 5 Spokojenost s nabízenými programy

Záměrem této otázky bylo zjistit, zda jsou respondentky s projekty spokojeny. Ze závěrů vyplývá, že jednoznačně ano.

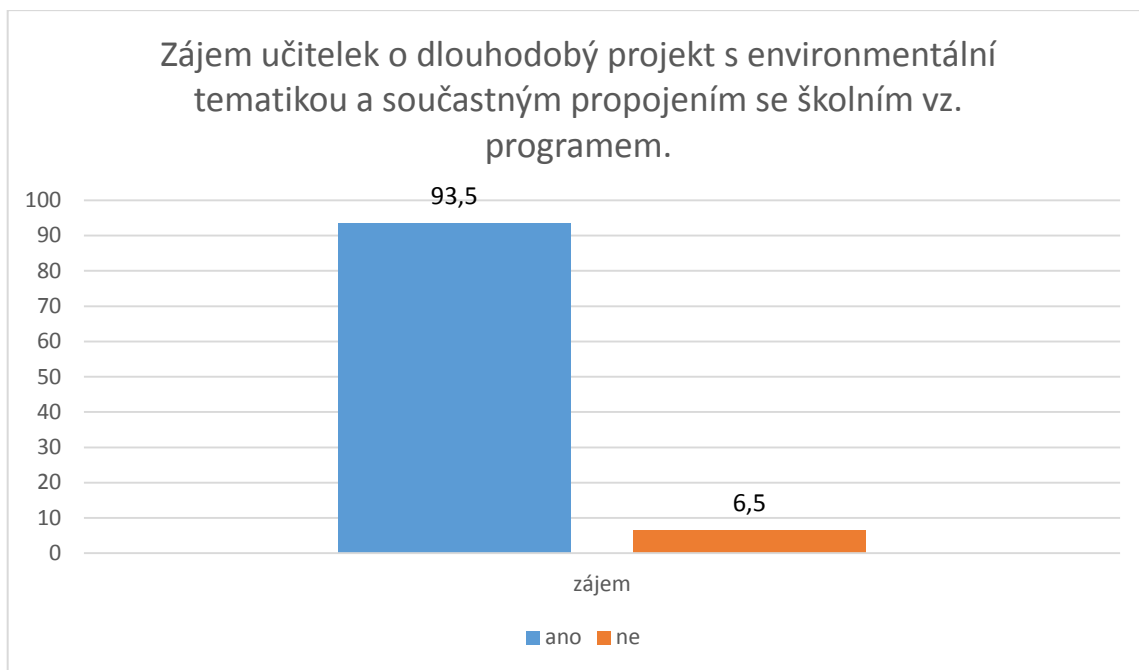
Graf 6 Nejvíce žádaná témata pro doplnění předškolního vzdělávání z pohledu učitelek MŠ

Zajímavé zjištění předložila otázka, které okruhy témat považují respondentky za žádoucí pro zpracování v projektech pro děti z mateřských škol. Na prvním místě se objevuje tematika zdravotní, těsně následuje sportovní a přírodovědná. Problematika prevence patologických jevů je hodnocena až jako čtvrtá nejpřínosnější a její porovnání se zájmem o tematiku výtvarnou je jistě zajímavé.

Graf 7 Zkušenost učitelek s dlouhodobým projektem

Očekávané odpovědi přinesl graf číslo 7., opět sdružuje odpovědi na dvě otázky. Účast v dlouhodobých projektech je jistě náročnější jak pro zajišťující organizaci, tak i pro mateřskou školu a není se tedy čemu divit, že většina respondentek zkušenost s dlouhodobým projektem nemá. Naopak uvědomíme-li si, že z dané skupiny odpovídajících tak vysoký počet vyjadřuje kladné hodnocení, je zřejmé, že i přes vnímané problémy je dlouhodobý projekt projektem přínosným.

Graf 8 Zájem učitelek o dlouhodobý projekt s environmentální tematikou a současným propojením se školním vzdělávacím programem.

Posledním graf nám jednoznačně ukazuje, že respondentky námi navrhovaný projekt považují za přínosný a měly by o něj zájem. Přitažlivou je jak tematika environmentálního vzdělávání, tak i nosné netradiční výtvarné činnosti a v neposlední řadě i možnost projekt do jisté míry i aktivně spoluutvářet vlastní činností v dané třídě mateřské školy.

5 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA PROJEKTU

Název projektu: Příroda kolem nás

Cílová skupina: Děti předškolního věku (4 – 6 let)

Počet: 20 dětí (maximálně 25 dětí)

Počet lektorů: 2 – 3 (lektorky ekocentra) s možností zapojení i paní učitelky dané třídy, činnosti realizované přímo v MŠ již budou organizovány učitelkami

Typ projektu: celoroční

Počet setkání: 10 (jedenkrát za měsíc, vždy se bude střídat projektový den v ekocentru a v následujícím měsíci proběhne projektový den přímo v MŠ)

Časová dotace jednoho setkání: 60 – 90 minut

Místo konání: uvnitř dané organizace či MŠ a venku v přírodním okolí

Cíle projektu: Rozšířit znalosti a upevnit již osvojené dovednosti žáků v oblasti environmentální výchovy a poskytnout jim vhodné podmínky pro postupné a nenásilné uvědomování si nutnosti ochrany přírody. Cílem je také probudit v dětech kladný vztah k přírodě a úctu k životu ve všech jeho formách. Založit u dětí základní povědomí o okolním světě, o dění v živé a neživé přírodě, o vlivu člověka na životní prostředí. Začlenit výtvarné tvoření jako činnostní potřebu daného věku. Realizovat ji přiměřenými formami a vhodnými tématy. Poskytnou jejím prostřednictvím dětem prostor k sebevyjádření.

Průběh projektu: Projekt bude realizován v deseti měsících a to vždy jedním setkáním v ekocentru či jednou samostatnou prací s tématem v MŠ. Projekt je koncipován pro odborné vedení lektory v daném centru, ale také jako podpora pro samostatnou práci učitelky příslušné třídy. Z kapacitních a časových důvodů center podobného typu, je projekt rozdělen na dvě poloviny, kdy jedna se bude odehrávat v centru a jedna ve třídě MŠ.

Ve skutečnosti by program vypadal následovně, první měsíc přichází třída do centra, kde je uvedeno téma, s kterým se bude pracovat. Následující měsíc vykonává

předpřípravenou navazující aktivitu, pod vedením učitelky ve své třídě. Tento cyklus by se opakoval pětkrát, přičemž neklademe žádné zábrany tomu, aby navrhované téma učitelky v MŠ začlenily do třídního programu intenzivněji a v různých obměnách. Obsah projektu by se tímto krokem stal vlastně motivem, který učitelky samotné dále posouvá v jejich vlastní výchovně vzdělávací práci. Motivuje je k tvořivé práci a přináší nové podněty jejich profesnímu rozvoji.

V práci je uvedena přímá řeč lektorky či učitelky, která může být vodítkem, jak komunikovat při práci s dětmi. Dále jsou také předloženy předpokládané odpovědi dětí, na které by měla být lektorka připravena. Rovněž by však měla umět zareagovat na odpovědi jiného typu. Tyto přímé řeči jsou v práci uvedeny v šedých odstínech.

5.1 Přehled jednotlivých setkání projektu

Pořadí	Název	Měsíc	Místo konání	Výtvarná technika
1	Krajina v níž žijeme	Září	V centru	Kresba pastelem namáčeným do mléka.
2	Vycházky okolím	Říjen	Samostatně v MŠ	Lepení přírodního materiálu.
3	Les	Listopad	V centru	Enkaustika.
4	Strom	Prosinec	Samostatně v MŠ	Škrobová technika.
5	Vodní prostředí	Leden	V centru	Tisk z pěnového tácku.
6	Rybník, řeka	Únor	Samostatně v MŠ	Landart - ledové barvy.
7	Lesní a polní zvěř	Březen	V centru	Odlitky ze sádry, malba prsty a rytí do sádry.
8	Zvířecí kamarádi	Duben	Samostatně v MŠ	Kašírování.
9	Zahrada	Květen	V centru	Kresba na květináče, práce se samotvrdnoucí hmotou.
10	Kamarádi ze zahrady	Červen	Samostatně v MŠ	Setí zeleniny. Skládání obrázků z oblých kamenů.

5.2 Podrobný popis projektu „Příroda kolem nás“

5.2.1 Krajina, v níž žijeme

Námět:	Krajiny na okně.
Časová dotace:	60 minut
Měsíc:	Září
Místo konání:	Centrum, uvnitř.
Výtvarná technika:	Kresba pastelem namáčeným do mléka.
Pomůcky:	Podsedačky, fixy, lepící papírky, globus, obrázky krajin, tácky, písek, pastely, nádoby na vodu, mléko, židličky.
Cíle:	Poznání prostředí, ve kterém žijeme. Rozpoznání rozdílů mezi kulturní a přírodní krajinou. Rozvoj komunikativních dovedností. Osvojení si základních poznatků o prostředí. Seznamování s místem a prostředím. Vytvoření podvědomí o vývoji a neustálých proměnách. Pochopit, že změny způsobené lidmi mohou prostředí nejen chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit.

Popis programu

Úvod

Nejdříve se s dětmi posadíme do kruhu na připravené podsedačky. S dětmi se přivítáme a postupně se každý představí svým jménem. Při tom co dítě řekne své jméno, tak mu ho jeden z lektorů napíše na lepící papírek a přilepí na tričko, aby v průběhu programu mohl dítě oslovovat jeho jménem. Po představení všech dětí proběhne motivace.

Motivace

„Je velmi pěkné jak tady sedíte v kroužku a víte, že mi ten kruh připomíná náš svět. (na to vyndá globus) Náš svět totiž vypadá jako obrovská koule. Ví někdo z vás, jak se tomuhle říká? Je to globus a je to takový malý náš svět. Jsou na něm vidět moře. Jakou

asi mají barvu? Děti odpoví: Modrou jako voda. Taky skály, ty jsou hnědé, stejně jako zem. Žluté jako písek jsou...? Očekávaná odpověď, kterou děti doplní je poušť. A zelené jsou louky a pole.“ Děti si mezitím globus posílají a prohlížejí, lektorka chodí mezi nimi a ukazuje vždy to, o čem právě mluví. „Taky si na něm můžeme ukázat velké řeky a jezera. A samozřejmě i města kde bydlí lidé.“ Na závěr doplní básničku:

*Náš svět veliký a kulatý je,
dobře se nám na něm žije.
Vlevo louky, pole, les,
vpravo rybník, město, naše ves.
Na severu země bílá,
vládne jí tam zimní víla.
Na jihu zase teplé moře,
v pralese papouškům je dobře.
Kudy chodím, koukám kolem sebe,
rádi poznáváme Země tebe.
(autor Dita Holíková)*

Následuje řízený rozhovor. Lektorka pokládá dětem otázky: „Jakou jste měli cestu k nám co centra? Co všechno jste po cestě viděli? Viděli jste něco zajímavého? Víte, proč jste sem vlastně dneska přišli?“ Pomocí otázek naváže na celé téma projektu. Od dětí se dozví, jakou cestou se do centra dostaly, jestli jely autobusem, tramvají či jestli šly pěšky a co po cestě viděly. „Někdy je potřeba dívat se okolo sebe. Možná jste cestou zahlédli nějaké zvířátko či rostlinu?“ Navážeme také na to, zda k nám třída přišla z městského či vesnického prostředí. Pohledy na přírodu se budou u takových dětí lišit. Děti se rozpovídají o tom, jestli žijí ve městě nebo na vesnici. Podle toho budeme dále postupovat a pokládat otázky: „Kam chodíte s paní učitelkou na vycházky? Býváte spíše v lese či na louce nebo na školní zahradě? Máte doma nějaké zvířátko?“

Poznání krajiny

„Připravila jsem si pro vás různé obrázky.“ Lektorka bude dětem postupně ukazovat obrázky různé krajiny. Louka, les, rybník, část vesnice, část města (paneláky, koleje pro tramvaj, náměstí) aj. Pokaždé se děti zeptá, jestli poznají co je na obrázku. Zeptá se také děti, jestli poznají, čím se obrázky liší. Děti budou podle dosavadních zkušeností odpovídat, podle jejich aktivity je lektorka přirozeně navede k zamyšlení - o hledání lidí a lidských výtvorů v dané krajině. „Ano, je velký rozdíl mezi krajinou kde žijí lidé a kde ji změnili a krajinou kde lidé nežijí. Pokusíte se je se mnou roztřídit? Tak nejdříve ty krajiny, kde lidé žijí – vyberte si každý jeden obrázek a řekněte mi, Co je na obrázku a podle čeho poznáme, že zde lidé žijí?“ Nechá děti vybrat si z hromádky obrázků a potom je jednotlivě vyzývá k tomu, aby samostatně popsali co je na obrázku a rozdělili obrázky podle daného kritéria.

„Na této první hromádce tedy máme krajiny, v kterých žijí lidé. Poznali jsme to podle toho, že jsou tu města, silnice, domy,.. - téhle krajině se říká kulturní je totiž ovlivněná lidmi a tím co vytvořili.³ Opakem je krajina přírodní. Tu vytvářejí jen voda, vítr, skály, rostliny a živočichové. Řekněte mi děti, v které z těchto krajin na obrázku byste chtěly bydlet.“ Očekáváme různé odpovědi, o kterých můžeme krátce diskutovat, hledat důvody proč by se ta krajina dětem líbila. Důležitý je však okamžik kdy děti přivedeme k poznání, že žít je možné jen v krajině která je upravená pro lidi, takže se vlastně z přírodní krajiny stává postupně krajina kulturní. Tento obrat a uvědomění proběhne pravděpodobně následovně:

„To je hezké Tomáši, rád bys bydlel v pralese, protože se ti líbí papoušci a krokodýli, ale řekni mi, určitě bys potřeboval nějaký dům, kde bys spal, nějaké ohniště, na kterém si připravíš jídlo. Protože jsi šikula a dobrodruh jistě by jsi to vše zvládl postavit sám, ze dřeva a kamenů. A tak bys krajinu změnil – už by to nebyla samotná příroda, ale bylo by poznat, že zde žije člověk – byla by to kulturní krajina. “

---

³Zde se nabízí prostor pro rozšíření tématu pro nadané děti. Jde o hlubší rozbor pojmu kultura. Co představuje a jak se rozdílné kultury od sebe mohou odlišovat (vhodné doplnění je obrázky z českého města či vesnice, dále obrázek kmenového sídla lidí kdesi v Africe a obrázek tzv. „plovoucích domů“ tradičních pro jihovýchod Asie.)

Lektorka poté téma uzavře a dětem znovu zopakuje básničku. Zdůrazní, že je důležité stále se rozhlížet po světě, ptát se a pečlivě si prohlížet vše krásné – ať už je to dům, skála nebo rostlina.

Výtvarná část

Lektorky si děti rozdělí na dvě skupiny, které se po skončení činnosti vymění.

Skupina 1: Jedna skupina dětí se přesune k výtvarným stolečkům, kde pro ně budou nachystány nádoby (tácy) s barevným pískem. Do kterého si budou moci pomoci prstíků kreslit. Na obrázcích by se měla objevit krajina nebo něco co jim z našeho povídání utkvělo v hlavě, například domy, stromy, rostliny nebo nějaké zvířátko. Zkrátka věci, které s přírodou souvisí. Lektorka děti postupně obchází a ptá se jich na to, co nakreslily nebo se jim snaží poradit, co by se na jejich obrázku mohlo objevit. Může si také jednotlivé obrázky zachytit pomocí fotoaparátu. Pokud už bude mít dítě hotovo, tak si může do písku kreslit libovolně.

Skupina 2: Druhou skupinu čeká také zachycení krajiny, ale tentokrát ne do písku, ale na okno, kde zůstane na delší dobu a obrázky si mohou prohlédnout i kamarádi. K této práci bude zapotřebí většího množství oken, a pokud na okna děti nedosáhnou, tak také židliček a asistence doprovodu třídy, tedy paní učitelky/učitele. Pro děti budou připraveny pastely a nádobky s mlékem. Dítě si vždy pastel namočí do mléka a tím poté namaluje na okno cokoli, co ho napadne v souvislosti s přírodou. Na oknech se jistě objeví stromy, domy, možná rybník, nějaké zvířátko, i auto by se mohlo objevit v souvislosti s naším předchozím vyprávěním. Podle počtu oken se také děti u malování střídají, na jedno okno může postupně malovat i více dětí a tím tak může vzniknout zajímavější obrázek, kdy jedno dítě bude chtít čistě jenom les a druhé dítě bude chtít namalovat sídliště plné panelových domů.

Závěr

Na závěr setkání si prohlédneme vzniklé obrázky na oknech, které společně zhodnotíme. Lektorka se dětí zeptá, jestli je dnešní práce v centru bavila a co nového

se dozvěděly. Může dětem navrhnout, že pokud je malování na okna bavilo, tak ať zkusí poprosit paní učitelky a vyzdobit si takto i okna u nich ve třídě.

Na úplný závěr se s dětmi rozloučíme básničkou.

5.2.2 Vycházky okolím

Námět:	Skřítek průvodce.
Časová dotace:	60 minut + 30 minut výtvarná část
Měsíc:	Říjen
Místo konání:	V MŠ, uvnitř i venku.
Výtvarná technika:	Lepení přírodního materiálu.
Pomůcky:	Postavička skřítky (předem vyrobená), vzkaz, lepidlo, nůžky, provázek, brambory a nasbíraný přírodní materiál, párátko.
Cíle	Rozvoj komunikativních dovedností. Posílit radost z objevování. Poznat a pojmenovat přírodní i kulturní prostředí, kterým je dítě obklopeno. Rozvoj smyslového vnímání přírodních materiálů. Pohyb na čerstvém vzduchu. Emocionální prožitek místa, které navštíví - zdůraznění klidu, rytmu místa, které nás vede k ztišení a relaxaci.

Popis programu

Úvod

Paní učitelka půjde s dětmi na vycházku na jejich nejoblíbenější místo (les, louka, dětské hřiště v případě městské školky). Již při cestě bude nabádat děti k tomu, aby se rozhlížely okolo sebe, pozorovaly, co se v přírodě změnilo nebo co se právě mění. „Začal nám děti podzim a podívejte se jaký je, Pan podzim malíř, kolik už nám obarvil listů. Některé listy již nám stihl vítr sfouknout a jiné jsou stále ještě na stromech.“ Po cestě je vhodné si prohlédnout také podzimní plody, jako jsou žaludy, kaštiny, šípky či jeřabiny. Když třída dorazí na místo, které má nejvíce ráda, může paní učitelka nechat děti chvíli se rozhlédnout, pohrát si, podívat se co se na místě změnilo či zkusit najít nějaké zvířátko, šnečka či broučka. Mezitím, co se děti pohybují po prostoru, si učitelka připraví a nepozorovaně ukryje předem vyrobeného skřítky.

Motivace

„Děti, pojd'te sem ke mně! Podívejte se, co jsem tady našla já.“ A ukazuje směrem na skřítku. „Co to asi je? Podívejte se někdo blíž.“ Některé odvážné dítě se jistě natáhne pro skřítku. A ostatní děti po vytažení nejspíše zvolají, že je to asi nějaký skřítek. „No opravdu, máte děti pravdu, to je skutečně nějaký skřítek, ale jak to, že jsme ho tady ještě nikdy nepotkali? Je a děti on tady má nějakou ceduličku, možná nějaký vzkaz. Přečteme si ho?“

Vzkaz u skřítky: „Dobrý den, já se jmenuji Lesníček a jsem podzimní skřítek průvodce. Už dlouho tady čekám, až si mě někdo všimne a bude si se mnou povídat. Je mi tady samotnému totiž smutno. Jsem tady sám už docela dlouho, už jsme se tady seznámil se všemi broučky, šnečky, ptáčky, se všemi stromy, s jejich plody, listy, jestli chcete, tak vás s nimi můžu také seznámit. Chtěli byste? Tak dobře, dívejte se kolem sebe a já Vám budu říkat a paní učitelka Vám bude ukazovat.“ Paní učitelka, připraví stručné informace o vybraných rostlinách, které na daném místě rostou, postupně je dětem ukáže a popíše, přičemž bude skřítky používat jako loutkového průvodce aktivitou.

Například: „Támhle ten veliký strom, to je dub, podívejte se děti, jaké má krásné listy, které vypadají skoro jako obrys vašich rukou, konec listu je krásně vlnitý, zkuste si jeden sebrat ze země a ruku si k němu přiložit. Také se podívejte na jeho plody, těm říkáme žaludy, vypadají, jakoby měly na hlavě čepičku, že. Slouží jako potrava pro lesní zvířátka, hlavě v zimě. A samozřejmě jako semínka, ze kterých vyrostou další krásné vysoké a silné stromy. Podívejte, já mám z takového žaludu nos. A všimli jste si toho velkého růžového keře plného šípků. Už teď sem zavítají ptáčci, kteří je ochutnávají a co teprve v zimě, pak se tu objeví i veverka. Lístky už z něj pomalu odpadávají, ale pozor na větvičkách jsou stále trny, o které se můžete poranit. Ahoj sousede! – děti podívejte, támhle pod listem lopuchu je hlemýžď, nemá nohy, ale pohybovat se může i po jedné. Oči má na těch malých růžkách na hlavě a ten domeček na zádech, do kterého se umí skrýt, kdybyste si ho chtěly pohladit. To nemá rád.“

(Z každého plodu, lístku či šišky může mít skřítek něco na svém těle.) Tím se krásně dostaneme k tomu, z čeho je vlastně skřítek vyrobený, že je celý z podzimních plodů a přírodního materiálu⁴.

„Tak jsem vám to děti již všechno ukázal a vy už teď půjdete asi zpátky do své školky, je to tak? Je jak to asi tak vypadá v takové školce?“ Děti mohou začít skřítkovi popisovat, jak to u nich vypadá a co všechno ve školce mají. „Když to já si moc neumím představit, to já znám jen ty stromy a už nevím, co se z nich vyrábí, jak vypadá taková židlička.“ Děti by v téhle části měly skřítkovy navrhnout, že ho vezmou s sebou do školky a za to, že on je seznámil se stromy tak oni ho seznámí se svojí školkou. Samotného ho tady přece nenechají. Tohle může ještě doplnit paní učitelka: „To je děti báječný nápad a co kdybychom skřítkovi ještě vyrobili také nějaké kamarády, aby mu nebylo tak smutno a necítil se u nás tak sám? Co vy na to?“ Děti souhlasí a tak se vydávají ještě po okolí si nasbírat nějaké plody a přírodniny na výrobu skřítků.

Po nasbírání potřebných přírodnin se vydávají zpátky do školky i se Skřítkem.

Výtvarná část

Po návratu do školky si děti uloží všechny nasbíraný materiál na stůl, pěkně ho rozloží a prohlédnou si, co všechno nasbíraly. Znovu si pojmenují, co si přinesly. K materiálu si posadí také skřítko. Paní učitelka mezitím nachystá u stolečku další potřebné pomůcky, jako jsou nůžky, lepidlo či provázky. Poté je již volba organizace činnosti na ní. Buďto nechá děti, aby si šly hrát a postupně si bude zvat ke stolečku děti třeba po dvou nebo po čtyřech, aby se jim mohla dostatečně věnovat. Nebo nechá pracovat všechny děti společně. Toto je na zvážení učitelek dané třídy, podle toho jak jsou běžně zvyklé a jak realizují výtvarné činnosti tohoto typu.

Výroba skřítko: Děti mají na výběr z veškerého materiálu, který si přinesly z vycházky. Paní učitelka k tomu může přidat třeba i brambory, které také k podzimu patří.

---

⁴ Určitou výzvou je situace městské školky – ta nejspíše zvolí klidné zákoutí v parku nebo dětské hřiště. Zde bude poněkud obtížnější vyhledat přírodní materiál na výrobu skřítko, ale dodržení místa odpovídající podoby skřítko je pro realistické přijetí situace dětmi důležitý. V případě parku můžeme zvolit známý strom, třeba lípu a upozornit i na její symbolický význam pro ČR jako takovou. Zvolit kytku, která se krčí někde u zdi a možná je i plevelem, ale její semínko sem zavál vítr a ona se ze všech sil snaží růst.

Mohou udělat skřítkovi například tělíčko ze smrkové šišky či brambory, jako oči mohou posloužit šípky či jeřabiny, nos může být z žaludu a ústa třeba ze smrkové větvičky. Skřítek může mít také klobouk, uši, vlasy či ruce z větviček a kousků kůry. Fantazii se zde meze nekladou.

Závěr

Všechny kamarády skřítky si poté můžou děti vystavit třeba někde v šatně nebo na některém z oken, na kterém mají třeba namalovanou krajinu z minulého setkání. Na úplný závěr dají děti svým kamarádům skřítkům jména, každé dítě vymyslí jméno pro toho svého. Mohou použít jména stromů, lesních plodů, květin a podobně, fantazii dětí se omezení neklade.

5.2.3 Les

Námět:	Náš les.
Časová dotace:	60 minut
Měsíc:	Listopad
Místo konání:	Centrum, uvnitř.
Výtvarná technika:	Enkaustika.
Pomůcky:	Podsedáky, list, jehličí, košíky, plody, různé druhy listů, sklenička s vodou, barevná tuš, květy chryzantém, zalaminované pracovní listy s liniemi, žehličky, voskovky, voskované papíry, papírové utěrky, staré noviny, šablony stromů, toaletní ruličky, temperové barvy, štětce, nůžky.
Cíle:	Rozvoj smyslů. Poznání prostředí, ve kterém žijeme. Rozvoj komunikativních dovedností. Osvojení si manipulačních činností. Prohloubení skupinové komunikace. Rozvoj tvořivosti a fantazie.

Popis programu

Úvod

Děti přivítáme opět v centru a posadíme se s nimi do kroužku. Lektorka se dětí zeptá, jestli si pamatují, co jsme v centru dělali minule, a jestli si také ve školce namalovaly nějakou krajinu na okna. Povídání o krajině z minulého setkání je navede na to, jestli se u nich ve školce mezi tím odehrálo něco neobvyklého nebo třeba zvláštního. Děti budou nejspíše vyprávět o tom, jak se seznámily se skřítkem Lesníčkem. Kamarádem, kterého potkaly na vycházce v lese a který jim ukázal stromy a keře na jejich oblíbeném místě. Vypráví také, jak mu potom ve školce vyrobily další kamarády skřítky a že si je všechny pojmenovali. Pochlubí se lektorce i jmény, která skřítkům daly.

Motivace

„Ano, ano, to se stává, krásná místa hlídají pohádkoví skřítkové, aby jim nikdo neublížil třeba vyhozením odpadků.“ Lektorka volně naváže na to, že většinou takové skřítky potkáme někde na louce nebo u nějakého stromu. „Děti jak se říká tomu, když na jednom místě roste více stromů? Chodíme tam třeba na houby? Správně, je to les. A víte, jaký můžeme mít les? Pozná se to podle toho, jaké stromy v něm rostou.“ Nad hlavu zvedne list ze stromu. Děti reagují: „Listnatý.“ „Správně. A nebo třeba?“ Ukáže jehličnatou větvíčku. Děti reagují: „Takové stromy co mají jehličí.“ „Ano a těm se říká... Jehličnaté. Takže máme lesy listnaté a jehličnaté.“ Ukazuje při tom list a jehličí. „Víte děti co roste na jehličnatých stromech?“ „Šišky.“ „Řekněte mi, co roste na listnatých stromech, třeba na dubech?“ „Žaludy.“ „Na kaštanech?“ „Kaštany.“ atd

Hmatová hra

„Teď si děti něco vyzkoušíme. Už jste byli někdy v lese po tmě? Ne? Tak my si to teď jako vyzkoušíme.“ Lektorky zaváží dětem oči šátky a postupně je obejdou s krabicí různých přírodnin (list, jehličí, šiška, žalud, jeřabiny, šípek, kamínek aj.) Každé dítě si sáhne do krabice, vyndá si jeden předmět, osáhá si ho a zkusí ho pojmenovat. Po uhádnutí si může sundat šátek a pozorovat další děti při hádání.

Nyní lektorka dětem ukáže znovu skupinku listů. „Děti, podívejte se ještě jednou na ten dubový list.“ Vybere dubový list a začne ho dětem podrobně ukazovat. „Na jedné straně je krásně hladíoučký a na té druhé jsou takové čárky. U středu jsou silnější a klikatí se až k okraji listu. Těm čárkám se říká žilky – ano je to podobné jako u nás lidí, my také máme žilky a žíly v těle a těmi proudí krev, stromy krev nemají, v žilkách jim proudí voda a výživné látky, díky tomu strom roste. Připravila jsem si pro vás ještě další listy – podívejte, že každý z nich má žilky trochu jiné.“ Vybere ještě několik listů s výrazně odlišnou žilnatinou (habr, ginko, kaštan). „Podívejte dub má žilky klikaté zatímco ginko má žilky jako proužky jeden vedle druhého. Všechny rostliny mají takové žilky, kterými proudí míza. Míza rostlin je podobná jako krev na našem těle. Rozvádí po rostlinách vodu a výživné látky aby mohly růst. Teď pro vás mám pokus, který ukáže, jak míza v rostlinách proudí.“

Pokus

Lektorka připraví skleničky s barevnou vodou (voda + barevné tuže) do nich spolu s dětmi vloží drobné bílé květy chryzantém. „Ta barevná voda se dostane žilkami až do květů a obarví květy. Abyste si mohli řádně prohlédnout, jak tohle proudění vody probíhá, vezměte si tyto skleničky do školky. A když budete pěkně trpělivé, čeká vás toto překvapení.“ lektorka ukáže dětem předem připravenou modrou chryzantému.

Výtvarná část

Děti si rozdělíme na dvě skupiny, které se opět v práci vystřídají.

Skupina 1: Jedna skupina dětí zůstane na koberečku. Do dvojice dostanou jeden košíček či misku s plody (žaludy, kaštiny, jeřabiny, šípky, semínka ze slunečnice, dýňová semena) a zalaminované pracovní listy s různými tvary (spirály, linky, klikaté čáry či obrázek stromu), pouze obrysy. Děti pomocí plodů rozvíjí svoji motoriku a budou plody skládat vedle sebe. Lektorka je postupně obchází a obrázky s nimi rozebírá, jestli jim třeba obrázek něco připomíná nebo podobně. Děti si mohou vyzkoušet více tvarů, libovolně si je vystřídát. Když budou brzy hotovy, tak si můžou ještě udělat obrázek podle vlastní fantazie.

Skupina 2: Druhá skupina se přesune k výtvarným stolečkům. Na tuto aktivitu bude zapotřebí alespoň dvě lektorky a dvě učitelky, které přišly se třídou jako doprovod. Důležitá je obezřetnost při práci s horkou žehličkou. U stolečku budou připravené žehličky, voskovky, voskované papíry, papírové utěrky, staré noviny jako podložka, šablony stromů, toaletní ruličky, temperové barvy a štětce, nůžky. Lektorka dětem nejdříve ukáže, co je bude čekat. Vysvětlí jim, jak žehlička a práce s ní funguje a připomene jim také, že žehlička je horká a musíme proto dávat pozor, aby se někdo nespálil. Lektorky zapnou žehličky, kterých bude omezený počet a děti se u nich budou střídat. Ty děti, které zrovna nebudou pracovat s žehličkou, budou mít za úkol natřít si hnědou barvou toaletní ruličku. Na ukázkou nanese na žehličku voskovky různých zelených odstínů. Ty potom přenesou na připravený voskovaný papír. Takto se u žehličky vystřídají všechny děti, lektorka jim vždy podrží žehličku a ony si samy nanesou voskovku. Potom si samy voskovky zažehlí na papír. Po uschnutí si každé dítě vezme svůj papír, který bude mít zelené odstíny. Na ten si přiloží připravenou šablonu

koruny stromu, obkreslí a vystřihnou. Následně za pomoci lektorky upevní korunu na kmen, který vyrobily z ruličky od toaletního papíru, natřené na hnědou barvu. Upevnění docílí nastřížením nebo naříznutím toaletní ruličky a zasunutím koruny do výřezů. Strom je hotov.

Závěr

Děti si stromy odnesou do školky a mohou je přidat k vystaveným skřítkům. Všechny stromy pospolu budou dohromady tvořit jeden velký les.

5.2.4 Strom

Námět:	Zimní strom.
Časová dotace:	60 minut
Měsíc:	Prosinec
Místo konání:	V MŠ, uvnitř.
Výtvarná technika:	Škrobová technika.
Pomůcky:	Obrázky stromů, sporák, hrnec, škrob, klacíky, temperové barvy, ubrus na stoleček.
Cíle:	Rozvoj pohybových schopností. Koordinace dechu. Podpora radosti z objevování. Zaměřit se na činnost a soustředit se.

Popis programu

Úvod

Učitelky se s dětmi posadí na koberec a připomenou si, co nového se dozvěděli při poslední návštěvě v centru. Zjistí, co všechno si děti pamatují. Pro ukázkou si mohou připomenout výstavku se skřítky a stromy. „Správně, v centru jste si povídali o tom, jaké máme lesy a co se v lese vlastně nachází, že les tvoří spousta stromů. Já jsem si tady pro Vás dneska připravila obrázky některých známých stromů, se kterými nás již seznámil Skřítek.“ Učitelka ukazuje dětem obrázky stromů a společně zkouší pojmenovat, jak se stromy jmenují. Vzpomínají také na to, jaké na nich na podzim rostly plody, ze kterých také vyráběly skřítky. Tím se dostávají k tomu, že na podzim byly na stromech a pod nimi jejich plody a listy, ale kde jsou teď. Učitelka položí tuto otázku dětem. Ty se snaží přijít na to, kde jsou listy a plody. „Některé plody sesbíraly děti, jiné zůstaly pod stromy jako potrava pro zvířátka na zimu. A listy, ty na podzim zkrátka opadají na zem, kde ztlejí, na jaře je z nich výživa pro stromy, kterým opět vyrostou listy nové. A jak tedy vypadají stromy v zimě? Ty, kterým listy opadají – říká se jim opadavé, jsou holé a je na nich pouze sněhová přikrývka. Ale co děti ty stromy,

kteře neopadají? Kterým se říká neopadavé? Těm zůstanou listy po celou zimu. Děti, podívejte se do zahrady, na kterém stromě jsou listy? Jaké stromy to jsou. Správně, jsou to jehličnaté stromy, ty mají svoje jehličí i přes zimu. My v zimě vidíme strom také v jiné podobě než jenom v lese. Kde? Ano doma v obýváku, o Vánocích, jako vánoční stromeček. A ten rozhodně není holý. Co je na něm? Děti odpoví, že samozřejmě jehličí. Musíme být opatrní, abychom se o jehlice neporanili, a taky cítíte tu krásnou vůni, ta se šíří z pryskyřice, která proudí v žilkách jehličnanů.“

Simulační hra

„Děti a já mám nápad, my vyskočíme a zahrajeme si na stromy. Vyzkoušíme si, jak se takový strom chová ve větru, jak roste a jak mu třeba opadávají listy právě ve větru. Co vy na to?“

Všichni se postaví a udělají si mezi sebou rozestupy, aby měl každý strom dostatek místa. Jedna z učitelek pustí relaxační hudbu nebo nějakou hudbu se zvuky z přírody. „Nejdříve se schoulíme do klubíčka, to je když je strom pouze malé semínko a chystá se teprve na to, že poroste. Potom už nám semínko začne klíčit za sluníčkem.“ Děti spojí ruce, kleknou si na kolena a rukama krotí směrem nahoru. „Ze semínka stává malý stromeček - semenáček.“ Děti jdou do dřepu. „A tenhle malý stromeček pořádně zakoření do země.“ Dbáme na to, aby měly děti přitisknutá chodidla k podložce. „Roste, roste a sílí.“ Postupně děti vyrostou, až z nich budou velké stromy s rukama nad hlavou. „Teď už jsou z Vás velké stromy, rozkročte si nohy a pevně je přitiskněte ke koberci, tak jako když strom drží pevně díky kořenům v zemi. Vaše nohy jsou teď také takové kořeny, tělo je kmen stromu, ruce jsou jako větve a prsty, to jsou lístky na větvích. Zkusíme si, co to se stromem dělá, když fouká vítr. Budeme foukat všichni společně. Nejdříve fouká jenom malý větřík a tak se třepotají pouze listy na stromě. Pozor, vítr se trochu zvedá a už se nám ohýbají i větve.“ Děti společně s učitelkou foukají silněji a ohýbají už i ruce. „No a najednou přijde úplná vichřice a stromy se ohýbají i v kmenech, ale pozor, kořeny mají pevně srostlé k zemi, kdyby ne, tak by se nám mohl vyvrátit.“ Děti se celé ohýbají, jako ve větru stromy. „V tom vítr začne utíchat, až přestane úplně foukat. Líbila se Vám hra na stromy?“

„My bychom si teď mohli také takový strom, a protože je zima, tak to bude zimní strom, vykouzlit na papír.“

Výtvarná část

K této práci budou zapotřebí obě přítomné učitelky. Práce může probíhat společně nebo postupně se dvěma až čtyřmi dětmi. Jedna připraví, uvaří škrob ve vodě a nechá vychladnout. Poté ho společně s dětmi nanesou na jejich připravený papír a udělají souvislou tenkou vrstvu. Následně už bude práce pouze na dětech a jejich fantazii, jak vidí zimní strom. Malovat budou kouskem větvičky namočeným do temperové nebo prstové barvy. Nakreslený strom doplní například různými odstíny modré barvy, mohou nakreslit sněhové vločky, které ještě nedopadly na strom, spirály či kolečka. K tomuto účelu použijí ideálně prstové barvy, budou pracovat přímo prsty nebo kousky větviček či špejlí. Děti bude tato práce jistě bavit, barva se do škrobu hezky zapouští, vytváří tak zajímavé jako by roztřepené obrazce.

Závěr

Na závěr se učitelka může s dětmi posadit na koberec do kroužku a společně si mohou prohlédnout vzniklé obrázky stromů. Všechny obrázky si určitě zaslouží pochvalu a také výstavu na nástěnkou. Učitelka se také dětí zeptá, jestli se jim hra na stromy líbila.

5.2.5 Vodní prostředí

Námět:	Pan mráz maluje.
Časová dotace:	90 minut
Měsíc:	Leden
Místo konání:	Centrum, uvnitř i venku.
Technika:	Tisk z pěnového tácku.
Pomůcky:	Podsedačky, modrá a žlutá molitanová houba, plyšové sluníčko, globus, obrázky pro znázornění, hrnek, rychlovarnou konvici, vodu, lupy, pěnové destičky A5 z podložek pod podlahu, tiskařské barvy, tiskařské válečky, tužky, hadříky, rukavice, noviny, válečky, šňůra či provázek, kolíčky.
Cíle:	Rozvoj schopnosti přizpůsobit se vnějším změnám. Osvojení si základních poznatků o prostředí. Posilování prosociálního chování. Rozvoj schopnosti sebeovládání. Rychlá reakce na změny.

Popis programu

Úvod

Opět se lektorky setkají s dětmi v centru. Tentokrát jsou již všichni plni zimní atmosféry a snad i sněhu okolo nich. Lektorky se děti ptají, jestli chodí sáňkovat, bobovat či jestli jezdí třeba na pytlech. Ptají se jich také, jestli už postavili nějakého sněhuláka či nějaký domeček ze sněhu. Mohou také zjistit, zda ráno jezdí některé děti do školky třeba autem a jestli tak maminka nebo tatínek, musí ráno tzv. škrábat auto. „A proč to ten tatínek nebo ta maminka dělají? To protože přes noc se na autě vytvořil mráz a oni ho musí odstranit, aby viděli na cestu. No jo, ale co je to vlastně ten mráz děti? To se dnes dozvíte.“

Pohybová hra

„Dobře víte, že mráz patří k počasí, stejně jako déšť, sníh, mlhy, bouřka a sluníčko. On ale umí pravý opak než sluníčko. Když je zima a mrzne, voda se změní na led a nám studí uši, zatímco když nás sluníčko hladí po tvářích je nám krásně teplo. My si teď na Mrazíka a Sluníčko zahrajeme.“

„Vyskočíme a uděláme si kolem sebe místo.“ Lektorka vybere ze skupiny dvě děti, které představují Mrazíka a slunce. Dítě - Mrazík drží v ruce modrou molitanovou houbu a snaží se chytit – „zmrazit“ co nejvíce dětí. Koho se dotkne houbou, ten se musí zastavit a nehybně zůstat stát. Dítě – sluníčko drží v ruce žlutou molitanovou houbu, běhá po celé hrací ploše, vyhledává stojící „zmrzlé“ děti a snaží se je „rozehřát“ - vysvobodit. Koho se dotkne svou houbou, ten se znovu zapojí do hry. Po chvíli se role Mrazíka a slunce na znamení lektorky vymění.

Dbáme na bezpečnost při běhu, upozornit děti na opatrnost a obezřetnost.

Po skončení aktivity, necháme děti, aby se položily na koberec na záda a pořádně se vydýchaly. Budeme chvíli relaxovat, ale mezi tím, může lektorka dětem pořádkem naznačovat, jak vlastně ten mráz funguje. Pobídne děti k tomu, aby ztuhly, jako když je zmrazí. Děti musí ležet naprosto nehybně, možná i chvíli nedýchat. Poté nad ně zvedne plyšové sluníčko a řekne jim, jestli cítí, jak pomaličku roztávají. „Nejdříve jedna ruka, druhá ruka, taky nohy, břicho a nakonec hlava a ústa.“ Takto si mohou zahrát na ztuhnutí ještě několikrát.

Poznávací aktivita

„Dnes si povíme o tom co se děje v přírodě v zimě. Říkali jsme si, že žijeme ve světě, který je veliký a hodně se mění. Jedna z nejdůležitějších změn, která se s naším světem stává, je změna ročních dob. Děti vzpomenete si na globus – to je vlastně model našeho světa naší planety Země, která pluje jako loďka vesmírem a při svojí cestě se otáčí kolem Slunce. V létě jsme Slunci blíž a je nám tedy tepleji, chodíme plavat, zrají jahody a zlátne obilí. Naopak je tomu v zimě. To je naše Země na svojí cestě dál od Slunce – to znamená, že jí tolik sluneční paprsky nezahřívají a my máme zimu. Musíme se pořádně oblékat, abychom nebyli nemocní, a chodíme se sánkovat na sníh.“

Ale to vy dobře víte, že! Také jsme si říkali, že to modré na globusu je voda, jsou to moře a oceány. Voda děti je na naší Zemi ta nejvzácnější věc – potřebujeme ji k pití, k čemu ještě?“ Děti odpovídají. „A co zvířata a rostlinky. A co když třeba stavíte dům? Ano voda je pro nás nepostradatelná. Může se zdát, že je obyčejná, ale ve skutečnosti je přímo kouzelná. Umí se změnit v páru – když maminka doma vaří čaj a zalije vám ho do hrníčku – stoupá z horké vody pára. I v létě když se zahřívá třeba rybník, nebo moře stoupá z něj pára k nebi a tam se mění v oblaka. No, a když je zima. Ochladí se, voda v mracích se změní z páry, nejdříve na kapičky a ty kapičky se mrazem jako kouzlem promění ve sněhové vločky. Děti viděly jste někdy, jak vypadá sněhová vločka? Já vím, jsou maličké, ale když se na ně podíváme pomocí lupy, uvidíte, jak jsou překrásné jako hvězdičky.“

Pro znázornění použijeme obrázky: hrneček s párou, oblaka, moře, dešťové kapky, sněhové vločky. Stoupající páru nad hrnkem můžeme dětem ukázat také názorně, kdy druhá lektorka nalije do hrnečku horkou vodu a děti páru rovnou uvidí.

Pokus

Děti se obléknou a přesunou se na dvorek centra, naberou si na tmavou rukavici trochu prachového sněhu. Pak jej setřesou a dostanou od lektorek lupy, kterou můžou pozorovat strukturu sněhových vloček.⁵ Lektorka je průběžně sleduje, pokus by měl probíhat v klidné náladě, protože práce s lupou přece jen představuje jisté riziko. Při zpáteční cestě ukáže dětem na zamrzlá okna, tam mohou pozorovat i bez lupy jak mráz umí vodu změnit v krásné krystalky.

Výtvarná část

Tentokrát si mohou lektorky nechat všechny děti po hromadě. Společně se přesunou k výtvarným stolečkům, kde už na ně čeká „hra“ na malíře mrazíky. Pro každé dítě je připravena destička (polystyrenový tácek od masa) o velikosti A5 a tupé tužky. Děti

---

⁵Tento plán vychází z předpokládaných optimálních podmínek pro tento pokus. V případě, že nebude možné tuto činnost realizovat, ukáže lektorka dětem fotografie zvětšenin vloček nebo využije předem připraveného materiálu – pozorování vloček uschovaných v mrazničce. V tomto případě však děti upozorní na rychlost pozorování, protože vločky se v teple rozpustí. Děti tak na vlastní oči pod lupou uvidí proces tání sněhu.

mají za úkol pomocí těch tužek nakreslit/vyrýt obrázek do destičky. Mohou kreslit hvězdičky, různé spirálky, zkrátka vše, co je napadne, že by mohl namalovat Pan mráz na okno. Kreslení je volné, děti mají za úkol projevit svoji fantazii. Lektorky či paní učitelky pouze děti obchází a snaží se je spíše navést, pokud by nevěděly.

Postupně, jak budou mít jednotlivé děti hotovo, se přesunou k vedlejšímu stolečku, u kterého budou nachystány tiskařské barvy modré barvy různých odstínů a taky bílé barvy. Také rukavice, hadříky, tiskařské válečky, čtvrtky A4, noviny a klasické kuchyňské válečky. Děti si zvolí odstín modré barvičky, který by chtěly na svůj tácek nanést. Dítě následně v rukavicích a za pomoci lektorky pečlivě naválí barvu, tiskařským válečkem, po celém tácku. Barvy mohou libovolně smíchat, aby byl efekt zajímavější. Následně na naválenou stranu pěnového tácku, přitisknou čtvrtku A4, tak aby byl tácek pod papírem zhruba uprostřed. Čtvrtku přikryjí, jako peřinkou, novinami. Poté dostane dítě do ruky kuchyňský váleček a opatrně, ale s přitlakem a pomocí lektorky, bude moci válet přes noviny, tak aby se nám obrázek obtiskl na čtvrtku. Opatrnost klademe zejména při válení válečkem, aby se nám obrázek pod novinami neposunul! Po převálení odklopíme noviny, opatrně sejmeme pěnový tácek a můžeme se kochat vzniklým výsledkem. Na papír se nám totiž přenesou celá plocha v modrých odstínech a v ní obrysy, které dítě vyrylo.

Závěr

Vzniklá dílka necháme uschnout tak, že si je pověsíme jedno vedle druhého na napnutou šňůru, pomocí kolíčků. Tím nám vznikne galerie „mrazivých“ obrázků, oken. Společně si je s dětmi prohlédneme a zhodnotíme.

5.2.6 Rybník, řeka

Námět:	Sněhové obrazy.
Časová dotace:	60 minut
Měsíc:	Únor
Místo konání:	V MŠ, venku.
Výtvarná technika:	Landart – ledové barvy.
Pomůcky:	Skřítka, lahve se stříkacím náhubkem, namíchané tekuté barvy (z temperových nebo tónovacích barev na výmalbu pokojů).
Cíle:	Seznámení s prostředím v okolí rybníka. Seznámení se změnami v daném ročním období. Rozvinout cit pro zvelebení krajiny. Upevnit komunikaci při práci ve dvojici.

Popis programu

Úvod

Paní učitelky se vydají s dětmi na procházku do okolí školky, pokusí se najít nějaký rybník, řeku či alespoň zamrzlou kaluž. Na vycházku s sebou můžou vzít i skřítka, který jim rád poradí, když si nebudou s něčím vědět rady. U rybníka, řeky či kalužiny si připomenou, jakže to funguje s tím mrazem. Proč máme teď rybník zamrzlý, ať už celý nebo jen část. Proč v některém místě řeka zamrzne a v některém ne. A proč led na kaluži praskne, když na něj šlápneme.

Pokud bude led na rybníku či kalužině dostatečně pevný na to, aby se na něj dalo vstoupit, mohou si děti vyzkoušet jaké to je, klouzat se. Důležitá je bezpečnost a zkouška pevnosti ledu, nejlépe paní učitelkou samotnou ještě před vycházkou s dětmi. Zamrzlá kalužina bude proto mnohem bezpečnější a splní také radost z klouzání.

Poznávací aktivita

Učitelka po vyřádní dětí na kalužině je mírně zklidní a Skřítek sám jim potom bude povídat o tom co se u rybníka v zimě děje. „Děti tady u rybníka (řeky) bydlí můj kamarád, schovává se támhle ve vrbách (učitelka zvolí vhodné místo pro skrýš s ohledem na konkrétní prostředí). Nemusíte se ho bát – není to žádný vodník. Je to Rákosníček.“ Děti znají pohádkovou postavu a rychle zareagují, že ho znají, že o něm mají ve školce knížku a dívají se na něj ve večerníčku. „Ano ano tak to je on. Zažívá tady u rybníka spoustu dobrodružství, však je znáte, ale teď v zimě všechno spí schované pod sněhem jako pod peřinou a vodní hladina je také zamčena na ledový zámek. Jen sem tam ptáček prolétne. Děti zvířátkům je třeba v zimě pomáhat. Jak jim můžeme pomoci, aby neměli hlad.“ Děti se rozprávají o krmítku pro ptáčky, o krmelcích pro lesní zvěř a někdo si možná vzpomene i na „lesní vánoční stromeček s nadílkou“, který pro zvířátka připravuje. „Možná se vám zdá zimní krajina smutná, ale věřte, že ne, jen jakoby odpočívá. Ale vy se jí můžete zkusit oživit barvami.“ Skřítek tím navede na výtvarnou aktivitu.

Výtvarná část

Výtvarná aktivita se tentokrát bude odehrávat přímo venku. Ideálně na prostorné louce či na rozlehlé školní zahradě. Paní učitelky budou mít v batohu připravené tekuté barvy v lahvi, se stříkacím náhubkem. Ideálně pro každé dítě jednu láhev či alespoň jednu do dvojice.

„Dneska si děti zahrajeme na profesionální umělce. Každý dostanete lahev s barvou, za pomoci které namalujeme obrázky přímo do sněhu. Bude to, jako když v létě kreslíte křídami na chodník, ale místo toho dnes budeme malovat barvou do sněhu. Můžeme zkusit namalovat třeba Mrazíka, ledového mužíka nebo ledovou královnu či její kočár.“

Obrázky si poté můžou zachytit fotoaparátem a případně i vytisknout a vystavit na nástěnce třeba v šatně.

Závěr

Jako závěr může být čtení pohádky, před odpoledním odpočinkem, o Rákosníčkovi, konkrétně Jak Rákosníček zařídil, aby nebyla doba ledová.

5.2.7 Lesní a polní zvěř

Námět:	Stopa a kresby pravěkých lovců.
Časová dotace:	60 minut
Měsíc:	Březen
Místo konání:	Centrum, uvnitř.
Výtvarná technika:	Odlitky ze sádry, malba prsty a rytí do sádry.
Pomůcky:	Globus, kousky kůže nebo pytloviny, provázky, nůžky, obrázky stop zvířat, obrázky zvířat, odlitky stop, bubínek, Stopy zvířat, tácky, plastelíny, pevný papír, připravená sádra, ubrus, hřebíky s tupou špičkou, prstové barvy.
Cíle:	Poznání odlišné kultury, pojem o jejich existenci. Pohybová koordinace a rozsah pohybu. Vytvoření podvědomí o širším kulturním prostředí. Rozvoj tvořivosti.

Popis programu

Úvod

Lektorky přivítají děti v centru. Venku už nám pomalu začíná jaro. „Jakých změn jste si, děti, všimly? Co je po zimě jinak? Kam zmizel sníh?“ Lektorky naváží na počínající jarní období. Na jaře se všechno probouzí k životu, rostlinám rostou nové listy a zvířatům se rodí mláďata. „Děti my si dnes budeme povídat o zvířatech, která žijí v tom našem lese, ale nejen tam – všude na světě. Připravila jsem si pro vás obrázky různých krajin a prostředí, v nichž žijí, a budeme hledat správná zvířata, s nimiž bychom se tam mohli potkat.“ Lektorka opět použije globus a také obrázky různých krajin. „Začneme u nás v lese. S kterými zvířátky se zde můžeme setkat?“ Děti odpovídají, a jejich odpovědi lektorka rozvádí – ptá se například, jak se jmenuje mládě od divokého prasete, apod. Cílem je zjistit které zvířata děti znají a rozšířit jejich znalost o další související pojmy. Lesnímu prostředí se věnuje dostatečně dlouho, neboť je nám

nejbližší. Následuje práce s globusem – vždy ukáže na určitý typ krajiny (severní pól, Afrika, prales aj.) na obrázku a vyzve děti, aby uvedly, která zvířátka zde žijí a co o nich vědí.

Dramatizace

„Protože máme dnes takové speciální téma, připravila jsem si pro vás také speciální úkoly. Ale abychom je všechny zvládli, musím Vás teď změnit z obyčejných dětí na pralidi. Asi si řeknete proč. Protože kdysi v pravěku byla lesní zvířata lidem mnohem blíží a lidé je víc znali. Tak si i my dnes vyzkoušíme stopování a rytí maleb zvířat – tak jak to dělali lidé v pravěku.“ Na to lektorka děti jakoby začaruje – každému dá na ruku či kolem pasu kus kůže, nebo pytlou – zkrátka je změní. Děti pak přivede ke stolečku, na němž budou obrázky různých stop zvířat a samozřejmě i zvířat jako takových. Na jednoduchém příkladu dětem ukáže, jakým způsobem podle podstatných znaků poznají stopu toho či onoho zvířete.

„Tak moji pračlovíčkové, nejdřív Vás naučím poznávat stopu srnek a jelenů. Jejich nohy jsou zakončeny kopýtkem a to se skládá ze dvou prstíků, aby je běhání nebolelo, mají špičky kopýtka pokryté tvrdou rohovinou, tak jako my máme nehty na ruce a nohou. Stopa jelena, nebo srnky vypadá jako dvě slzičky. Králík a zajíc mají naopak chlupaté tlapy, takže se jejich stopy špatně hledají – jsou to takové kulaté otisky, když ale máte štěstí a najdete stopu někde v hlíně, uvidíte, jak se otiskla kulatá chlupatá packa s drápkou. Úplně jinou stopu mají bažanti – u nich uvidíte jasně tři prstíky směřující dopředu a jeden dozadu – jejich stopa je jako vidlička. A poslední zvíře, a to je velmi důležité praděti – tohle je otisk stopy psa. Pes je už dlouhé roky náš kamarád a pomáhá nám, žije s námi a chrání nás. Jeho tlapa je trochu jako trojúhelník, jsou na ní vidět 4 prstíky s drápkou a polštářek – ten je jako naše dlaň.“

Děti si pečlivě prohlížejí obrázky stop i zvířat a pokládají je vedle sebe na stolek. Lektorka poté vyndá odlitky skutečných stop. „A takhle se nám někdy podaří stopy najít v přírodě i dnes. Já byla o víkendu v lese a u rybníka v měkké hlíně jsem pro vás udělala tyhle odlitky. Spolu si je také zkusíme vyrobit, každý takové zvíře, které se mu líbí.“

„Ale ještě než se do stopování pustíme, zatancujeme si pěkně za zvuků bubínku, tak jak to my v pravěku děláme.“

Hudebně pohybová aktivita

Děti utvoří kroužek, lektorky dají doprostřed kruh a děti budou motivovat, jakože tančí kolem ohně. Tak jako tančili lidé v pravěku, když třeba ulovily nějaké zvíře, tak na oslavu.

Lektorky začnou bubnovat, smluvený rytmus, na bubínek a děti budou do rytmu tancovat, přeskakovat z jedné nohy na druhou, rozhazovat rukama, dovolené je dupání i křičení. Lektorky se pozvolna zapojují mezi děti, aby se některé děti odvázaly.

Výtvarná část

Aktivita 1: U stolečku si děti vyberou stopu, která by se jim líbila. Zkusí také poznat od kterého zvířátka je. Lektorka následně otiskne dítěti stopu do silné vrstvy plastelíny upěchované v hlubším tácku. Poté odlitek vyndá. „Takhle najdete stopu v hlíně v lese děti.“ Poté okolo ní umístí kroužek z pevného papíru, mohla by být i seříznutá toaletní rulička většího průměru, mírně ho přitlačí do plastelíny, aby udržel sádru. Sádrou nakonec stopu zalije. Sádra po cca 5-10 minutách ztuhne. Musí ještě doschnout, ale než se děti při práci vystřídají, bude odlitek připraven na navazující aktivitu.

Aktivita 2: Lektorka ukáže dětem několik obrázků nástěnných maleb pralidí a je, jako začarované pračlověky vyzve, aby si každý na druhou stranu svého odlitku nejdříve velkým hřebíkem (s tupou špičkou) vyryly do sádry obrys zvířete. Dětem jsou stále k dispozici obrázky zvířat, které jsou rozložené u vedlejšího stolečku, kde se mohou inspirovat. Od dětí se neočekávají žádná veledíla, spíše jde o to si tuto techniku vyzkoušet. Po vyrytí zvířete si ho ještě mohou přetřít prstovými barvami, aby se zvýraznilo.

Závěr

Závěrečné posezení v kroužku bude symbolizovat „odčarování“ z role pralidí. Na koberci už budou sedět zase jenom kluci a holky. Lektorka se jich poté zeptá, jak se jim líbila proměna na pralidi a také aktivity, které si dnes společně vyzkoušeli.

5.2.8 Zvířecí kamarádi

Námět:	Naše zvířátko.
Časová dotace:	2 – 3 dny
Měsíc:	Duben
Místo konání:	V MŠ, uvnitř. Návštěva chovatele či myslivce.
Výtvarná technika:	Kašírování.
Pomůcky:	Obrázky zvířat, krabice, zvířecí atributy, šátek, ubrus, balonky, pet lahve, noviny, lepidlo, temperové barvy, štětce, nůžky, čtvrtky, šablony, chlupaté drátky, pet víčka, kelímky od jogurtů, papíry, pastelky.
Cíle:	Rozvoj smyslů. Posilování zvědavosti a zájmu o živou přírodu. Přijímat základní hodnoty. Osobní kontakt s živým tvorem.

Popis programu

Úvod

Paní učitelky si samy nebo na základě reakcí od dětí, zvolí jedno zvířátko, které jim bude nejbližší a na které se podrobněji zaměří. Vhodné také bude, aby toto zvířátko mohli navštívit například u nějakého chovatele či se na něj zkrátka někde podívat. Tuto aktivitu provedou některý den, který bude projektu předcházet. Ideální je návštěva statku, nebo návštěva myslivce, který je lesem provede a ukáže jim nějaké zvíře, které má u sebe v hájovně, třeba proto že je nějak handicapované (opuštěné srnče, ochočená liška).

Návštěva zvířátka

Chovatel či myslivec dětem ukáže zvířátka a třeba zrovna i jejich mláďata. Například králíky, ukáže jim, čím se jeho králíčky živí, co jim dává pít a hlavně jak se o ně stará. Určitě nechá děti, aby si králíčka pohladily, nebo jim ho možná vypustí do nějaké ohrádky, aby si ho mohly pořádně prohlédnout. Vše je jen na domluvě s chovatelem či s myslivcem. V případě myslivce se bude spíše jednat o nějakou procházku lesem za cílem spatřit nějaké zvíře ve volné přírodě či v oboře.

Motivace

Motivace proběhne ve třídě na koberci. „Děti pamatujete si, co jsme zažili a o čem jsme si povídali na naší poslední návštěvě v centru? Ano, povídali jsme si o různých zvířátkách. Dozvěděli jsme se, kde žijí, čím se taková zvířátka živí a jaké jsou jejich domečky. Já jsem si tady pro Vás připravila obrázky, těch zvířat, o kterých jsme mluvili v centru, abychom si je mohli připomenout. My už jsme, ale některá zvířátka také viděli včera u pana myslivce, pamatujete si která? Některé z nich tady mám také na obrázcích.“ Učitelka předloží před děti obrázky zvířat a postupně si je všechny pojmenují. Připomenou si také čím se, které zvířátko živí a kde žije. Po prohlédnutí obrázků a zopakování všech zvířátek má pro děti učitelka připravenou poznávací krabici.

Smyslová a poznávací hra

V krabici má učitelka připravené různé zvířecí atributy. (Krabice s atributy může být zapůjčená z centra, kde ji budou mít předem připravenou.) Například kousek kožíšku, parůžek, zub, kopýtko, ježčí bodlinu, ovčí vlnu aj⁶. Postupně nechá nejdříve děti osahat všechny předměty a nechá je hádat, co to asi bude za předmět a kterému zvířátku to mohlo patřit. Pro některé děti nemusí být tato činnost příjemná, proto nebudeme nikoho nutit. Po poznání všech předmětů, navrhne učitelka dětem, jestli by si chtěly vyzkoušet poznávat předměty se zavázanýma očima. Dětem, které budou mít zájem,

---

⁶Tento materiál musí mít učitelka dlouhodobě shromažďován, je možné využít návštěvy u hospodáře či myslivce a požádat o nějaké materiály jej.

zaváže učitelka oči a dá jim vybrat nějaký předmět z krabice. Dítě se snaží po hmatu uhádnout, co drží v ruce.

Po skončení poznávání po hmatu se učitelka dětí zeptá, jestli jim byla tato aktivita příjemná a jestli je to bavilo. Zeptá se také jaký je například kožíšek, který byl v krabici – hladký, měkký. A třeba parůžek – hrubý a tvrdý. Tím trochu rozvine, proč nám na některé předměty bylo víc příjemné sahat než na jiné.

Na závěr se ještě vrátí k obrázkům zvířat a zeptá se dětí, jak se jmenuje to zvířátko na posledním obrázku. „Zajíc.“ „Ano zajíc. A víte, jaké zvířátko můžeme mít i doma a je zajíci hodně podobné? Ano je to králík. A kde žije králík? Správně v králíkárně? A už jste někdo viděl takového králíka?“ U městské školky to mohou být jen některé děti a u vesnické to bude nejspíš většina (dá se zvolit i jiné zvířátko, například holub). „A já mám pro vás překvapení. Já sama mám doma králíčky, tak jsem Vám jednoho přinesla ukázat.“⁷

Výtvarná část

Společná práce.

„Děti, už jsme viděli živá zvířátka u myslivce, zahlédli jsme srnky v oboře, otiskli jsme si jejich stopy v centru, ale ještě jsme si žádné zvířátko nevyrobili. Já jsem si pro Vás výrobu jednoho takového zvířátka připravila.“ Učitelky si rozdělí děti na 3 – 4 skupinky, podle vlastního uvážení. Každá si poté vezme na starost třeba dvě skupinky. Nabídnou dětem, které zvířátka, by si mohly vyrobit (pes, kočka, zajíc či ježek). Připravené mají nafouknuté balonky nebo větší pet lahve, noviny, lepidlo. Každá skupinka dětí vyrobí jedno zvířátko společně. Nejdříve si děti noviny natrhají na kousky, namáčí do lepidla a umisťují vedle sebe na balonek či pet lahev. Vlhký kašír necháme zaschnout, ale aby děti viděly výsledek ten samý den, můžeme vyndat již předpřipravený suchý kašír. Který si děti ve skupinkách dokončí, pomalováním temperových barev. Některé z dětí vystřihne oči, jiné uši pomocí šablon. Jako ocásky můžeme použít chlupaté drátky a jako nožičky třeba pet víčka či kelímky od jogurtů.

---

⁷Tato alternativa bude v případě, že třída nenavštíví žádného chovatele nebo pokud u něj zrovna králíky neuvidí. Také za předpokladu, že bude mít učitelka možnost králíka přinést.

Kašíry, které udělaly děti a které budou suché druhý den, si mohou určitě dodělat také. Děti budou určitě rády.

Závěr

Na závěr si zvířátka vystavíme a třeba i společně pojmenujeme. Dětem společnou práci pochválíme a navrhneme jim, že mohou třeba nakreslit na papír, čím by tahle zvířátka nakrmily.

5.2.9 Zahrada

Námět:	Co to cinká pod jabloní.
Časová dotace:	90 min
Měsíc:	Květen
Místo konání:	Centrum, uvnitř i venku.
Výtvarná technika:	Kresba na květináče, práce se samotvrdnoucí hmotou.
Pomůcky:	Podsedačky, pracovní nářadí, plody ovoce na ochutnání, tácky, keramické květináčky, černé fixy, provázky, keramický či dřevěný korálek, menší obruč či kovový ráfek z kola, samotvrdnoucí hmota, vykrajovátko, špejle, nůžky, různá dortová tvořítka, podložky, válečky, upomínkové předměty.
Cíle:	Seznámit s vývojem a neustálými proměnami. Rozvoj komunikativních dovedností. Rozvoj fantazie a tvořivosti.

Popis programu

Úvod

Poslední setkání v centru. Lektorky se s dětmi naposledy přivítají. „Děti, dnes se tady spolu uvidíme naposledy, a proto si to musíme co nejvíce užít. Zavzpomínejte, co všechno jsme spolu zažili tady v centru či u vás ve školce, co jsme se nového dozvěděli.“ Děti odpovídají, co si pamatují. Připomeneme si seznámení se skřítkem Lesníčkem, postavení lesa v podobě jednotlivých stromů, zajímavosti, které se děti dozvěděly o stromech, hru na mrazíky, malování do sněhu, žehličky, zvířátka, králíčky aj. Děti věci napadají útržkovitě, ale společně si na většinu jistě vzpomeneme.

„Také jsme se seznámili nejen s lesem, ale i s loukou. Společně jsme objevili rozmanitost přírody. I vy někteří doma máte kousek přírody. Kdo z Vás má děti

zahradu?⁸ No vidíte, takže máte přírodu i u Vás doma. Akorát ji máte trochu jinou, máte v ní všechny věci uspořádané. Na některém místě má maminka jahody, jinde zase rajčata či kytičky. My tady u nás v centru máme také vlastní zahradu, tak co by jste řekli na to, že bychom se teď společně oblékli a šli se na ní podívat?“

Poznávání zahrady

Venku si lektorky s dětmi projdou zahradu a ukazují jim všechna její zákoutí. Ukazují jim rostliny, které právě začínají kvést a který vyrostou vždy (každý rok) na stejném místě, takovým rostlinám říkáme trvalky. Rostliny, které sázíme každý rok na jaře, na podzim odkvétají a příští rok už na stejném místě nevykvetou, se nazývají letničky. Tohle se týká zejména květin. Dále děti uvidí na záhonku, jak se seje například mrkev, což jim ukáže lektorka, nechá je také prohlédnout si semínka a pokud již bude vidět, ukáže jim, jak už roste malá mrkvička, kterou nasely před pár týdny. Další zastávkou může být skleník, ve kterém mohou děti vidět rostliny rajčete, papriky či okurky.⁹ „Děti a víte, co se to ukrývá támhle v rohu zahrady? Pojďme se podívat blíže.“ Společně přijdou ke kompostu. „Víte někdo z Vás co to je děti? Tomuhle se říká kompost. Je to vlastně hromada trávy a dalších rostlinných zbytků, které na zahradě máme. Dáváme je do této dřevěné ohrádky, zaléváme a občas zasypeme trochou hlíny. Protože zde chováme žížaly, které nám kompost překusují, a tím vzniká kvalitní zemina¹⁰.

Na zahradě se mohou také děti setkat s nějakým zvířátkem, například s poraněnou sovou, která už nemůže žít v divočině, a lektoři z centra se o ni starají. Možná také chovají včely nebo mají přichystaný zimní hotel pro brouky. Také mohou mít připravené zimoviště pro ježky nebo jim po zahradě pobíhá pejsek. Každý kontakt se živou přírodou bude pro děti přínosem.

Lektorka může mít pro děti také připravenou nějakou práci v podobě shrabání trávy či částečného okopání záhonku. Zorganizují si tak - Hru na zahradníky. V takovém případě má pro děti připravený dostatek pracovního náčiní. Názorná ukázka dětem

---

⁸U městských dětí bude stačit alespoň balkon a návaznost na to, že na něm třeba něco pěstují ať už zeleninu či květiny.

⁹Vše je na možnostech centra, ale předpokladem je, že vlastní zahrada bude jeho součástí.

¹⁰Princip vzniku kompostu je záměrně zjednodušen, aby ho mohly děti lépe pochopit.

pomůže, aby si uvědomily co všechno je potřeba udělat pro zahradu, aby byla pěkně upravená.

V zahradě určitě narazí na nejeden strom, ale tentokrát to bude setkání s ovocnými stromy, které plodí ovoce, které mi potom sklízíme. Nejspíš budeme zrovna v období, kdy nám stromy kvetou. Lektorka tak dětem ukáže rozdíly mezi jednotlivými květy. Například mezi bílým květem třešně a bílo-růžovým květem jabloně. Také děti upozorní, že květy, i když se od sebe liší barvou, jsou si podobné. Utrhne květ z třešně, jabloně, hrušně. Nechá děti květ pozorovat a popíše Shodné znaky, pětici okvětních lístků, zelený kalich – ve kterém ukáže dětem základ budoucího plodu. Střed květu s tyčinkami a pestíkem. Krátce si pohovoří o včelách, které stromy opylují a zajišťují nám úrodu. Vysvětlí dětem, že všechny tyto tři stromy patří k jedné veliké rodině a tou jsou ovocné stromy – zeptá se, které další děti znají a které ovoce mají rády.

Na závěr čeká celou skupinku překvapení, malá svačinka v podobě nejrůznějších plodů, které budou děti ochutnávat a pojmenovávat.

Výtvarná část

Podle počasí se lektorky s dětmi buďto přesunou dovnitř anebo mohou zůstat u stolečků na zahradě.¹¹ Rozdělí se na dvě skupiny a sednou si ke dvěma stolečkům.

Skupina 1: U prvního stolečku budou nachystány malé keramické květináčky, černé fixy, provázky, keramický či dřevěný korálek, menší obruč či kovový ráfek z kola. Každé dítě dostane jeden květináček, který si libovolně pokreslí různými ornamenty, například lístečky, kytičky, sluníčka či jen spirálky. Bude to lehké, přírodní ozdobení. Lektorka bude děti postupně obcházet, a kdo bude s prací hotov, tak mu do květináčku uváže korálek a podepíše jej. Z květináče se rázem stane malý zvoneček. To však nebude úplný závěr práce. Teď z toho teprve vznikne společná práce, jelikož lektorka postupně hotové zvonečky zavěsí na obruč či ráfek, jeden vedle druhého. Celkovým výsledkem bude zvonkohra, kterou si třída odnese do své školky a pověsí někde v zahradě. Podle počtu dětí mohou vzniknout zvonkohry dvě.

---

¹¹Pokud to prostory a vybavení zahrady umožňuje.

Skupina 2: U druhého stolečku bude mít lektorka připravenou vlastnoručně vyrobenou samotvrdnoucí hmotu, která může mít různé barvy, vykrajovátka, špejle, nůžky, různá dortová tvořítka, podložky, válečky. Každé dítě bude mít svoji podložku a svůj kousek hmoty. Ten si za pomoci lektorky a válečku vyválí na silnější plát. Poté již přijdou na řadu vykrajovátka, různá tvořítka, špejle či jen vlastní fantazie dětí. Dítě si vykrojí libovolný tvar a podle vlastní fantazie si jej dozdobí. Lektorka postupně obchází děti a poskytuje pomocnou ruku či radu. Na závěr zapíchne dítěti do tvaru ze spodu špejli a nechá na destičce zatvrdnout.¹² Po zaschnutí vznikne dětem zápich do květináče či záhonku.

Závěr

Přestože bude děti čekat ještě jedna lekce, která se však bude odehrávat již ve školce s paní učitelkou, se lektorky s dětmi rozloučí. Pochválí děti za splnění všech úkolů, které vedlo k seznámení se, se všemi novými a neznámými aktivitami. Na rozloučenou mohou mít pro děti připravené nějaké upomínkové předměty, například s logem centra či pamětní listy. S některými z dětí se možná uvidí na jiných programech, na které škola zavítá.

---

¹²Děti si ponесou výrobky i s destičkou do MŠ a tam nechají doschnout do druhého dne. Podle možností může být dohodnut i odvoz dílek autem jedné z paní učitelek z MŠ.

5.2.10 Kamarádi ze zahrady

Námět:	Oblázkové obrázky.
Časová dotace:	90 min
Měsíc:	Červen
Místo konání:	V MŠ, na zahradě.
Technika:	Setí zeleniny. Skládání obrázků z oblých kamenů.
Pomůcky:	Podsádky, konvičky, pracovní nářadí, semínka mrkve a ředkvičky, květiny, připravené zápichy, obrázky vývoje semínka, oblázky a kamínky.
Cíle:	Rozvoj hrubé i jemné motoriky, koordinace ruky a oka. Osvojení si praktických dovedností. Samostatný slovní projev. Motivovaná manipulace s předměty. Získání základních poznatků o prostředí.

Popis programu

Úvod

Tentokrát bude učitelka s dětmi v zahradě. Tuhle poslední část by bylo lepší zařadit třeba na konec května či začátek června, aby děti do konce roku viděly ještě výsledky své práce.

Na zahradě se posadí do kroužku na podsádky a společně zavzpomínají na poslední návštěvu v centru, která nebyla tak dávno. „Vzpomeneme si, co všechno jsme v centru viděli, předně co jsme viděli na jejich zahradě?“ Děti reagují. „Rozhlédneme se také po naší zahradě. Najdeme tady něco, co jsme viděli i na zahradě v centru?“ Děti reagují: Stromy, květiny a přinesli jsme si vyrobenou zvonkohru. „Správně. Ale co tady třeba my nemáme a v centru jste si to ukazovali? Ano, nemáme tady žádnou zeleninu, také tady nemáme žádný skleník, takže některé plodiny bychom si neměli ani kam zasadit.“

Ale přece jenom bychom si něco zasadit mohli.“ Učitelka se podívá tázavě na děti. Děti si určitě vzpomenou, že se v centru učily, jak se seje mrkev. Na to učitelka naváže, že když jsme se to naučili, tak bychom si mohli mrkvičku zasít i tady u nás. A nejenom mrkvičku, ale také třeba ředkvičky, o které když se budeme dobře starat, tak si je budeme moci sníst ještě před prázdninami. Mrkvičku potom sklidit až po prázdninách. Děti jsou nadšené a tak se rovnou pustí do práce.

Pohybová hra se zpěvem

Učitelka vyzve děti, aby si udělali kroužek, a společně si zazpívají a zatančí písničku, Šel zahradník do zahrady. Součástí je i napodobování pohybu při zahradních pracích, okopávání motykou aj.

Pracovní činnost

Učitelka bude mít připravený záhonek a pracovní nářadí pro děti. Nejdříve se s dětmi pustí do okopávání záhonku, ukáže dětem, jak se správně drží nářadí a jak se s ním zachází. Poučí je také ohledně bezpečnosti. Druhá učitelka si může vzít polovinu dětí a třeba s nimi zalít květiny, které jim už na zahradě rostou. Mohou si je společně pojmenovat a zopakovat si barvy.

Po okopání a urovnání záhonku přijde setí. Učitelka udělá prohloubené řádky a každému dítěti nasype do ruky pár semínek ředkvičky. Postupně se poté vystřídají a semínka zasejí. Řádek se přihrne a zalije.

Hezká bude práce za týden, čtrnáct dní, kdy už budou ředkvičkám vykukovat lístky a děti uvidí výsledky jejich snažení. Pravidelně pak budou chodit ředkvičky zalévat a sledovat jestli jim neroste také plevel, který opatrně vytrhají.

Stejným způsobem zasejí i mrkev.

Pokud to prostory školní zahrady umožňují, mohou si děti zasadit i nějaké květiny. Například aksamitníky (afrikány) či gazánie. Nejlépe každé dítě svoji květinu, ke které si následně dá svůj zápich, vyrobený v centru. Další dny se tak bude starat o svoji

kytičku a bude mít radost z toho, jak mu roste a neusychá. Určitě se s ní rádo pochlubí mamince či tatínkovi při cestě ze školky.

Poznávací aktivita

V kroužku si paní učitelka s dětmi poví, co všechno takové semínko potřebuje, jak se budou o semínko starat. Názorně si můžou ukázat na připravených obrázcích, celou cestu od semínka až po rostlinu. Což pak uvidí na vlastní oči u svých záhonků.

Výtvarná část

Poslední, závěrečná část bude spíše relaxační a uvolňující. Společně s dětmi najdeme plácek na zahradě, ať už v trávě, na písku či chodníku. Kde učitelka dětem vysype plné kyblíky oblázků a kamínků, nechá děti, aby si kamínky prohlédly a osahaly. „Děti, společně jsme se už podívali do lesa, na louku, seznámili jsme se se skřítkem Lesníčkem, klouzali jsme se na zamrzlé kalužině, sázeli květiny, zažili jsme toho společně spoustu. Teď si společně ještě na závěr ozdobíme naši zahradu. Těmito kamínky. Podívejte, jak jsou krásně barevné a jak jsou hladké, ano trochu studí, a jsou tvrdé. Každý si můžete vzít tolik kamínků, kolik budete jen potřebovat. Na zemi z nich pak vytvořte hezký, veselý obrázek, na kterém budete vy a třeba váš kamarád, nebo zvířátko či domeček který pak ukážete kamarádům.“ A následně vyzve děti, aby se pustily do práce. Nechá dětem volný prostor pro jejich vlastní realizaci. Sleduje, jak probíhá spolupráce dětí na jednom obraze, či zda vzniká obrázků více. Nebo dokonce každé dítě tvoří vlastní. Pozoruje, jak spolu děti komunikují, kdo organizuje a kdo se podřizuje. Zda nevznikají konflikty.

Závěr

Na závěr si postupně všechny obrázky projdou a vždycky, ten který obrázek postavil, k němu řekne pár slov. Co můžeme na obrázku vidět a proč ho takhle sestavil.

Úplným závěrem bude pro děti ochutnávka vlastně vypěstované ředkvičky, která však proběhne až za pár týdnů. Také pozorování květiny, kterou si zasadily.

5.3 Částečná realizace projektu

Z daného projektu bylo realizováno, zkušební formou, pět částí, které jsou určeny pro realizaci v centru. Všechny níže popsané části projektu se uskutečnily s dětmi v mateřské škole Křižany. Projekt byl zařazován do programu školy v průběhu tohoto školního roku. Prostory školy byly upraveny a přizpůsobeny tak, aby vyhovovaly zadání projektu. Další práce v obdobné formě jsem si vyzkoušela ve své praxi již dříve. Za pomoc při realizaci děkuji kolegyni Mirce B.

5.3.1 Evaluace prvního setkání (Krajina, v níž žijeme)

Z prvního setkání byly děti velmi nadšené. Zajímalo je, co se bude dít nového, co nového se dozvedí. Jelikož nám byla třída dětí známa, proběhlo představování jen velmi letmo. Následovalo poznávání a seznámení s globusem. Některé děti globus znaly, ale pro některé to bylo úplně první setkání. Všechny si globus pozorně prohlížely a snažily se najít všechny barvy, o kterých bylo mluveno.

V povídání o tom, co zahlédly děti po cestě či kam chodí, s paní učitelkou na procházku bylo velmi příjemné a domníváme se, že i děti bavilo, nepozorovaly jsme žádné znavené pohledy. Jak jsme předpokládaly, na reakcích dětí se projevilo to, že děti, které sedí před námi, pochází z vesnice. Po cestě na setkání viděly například ovečky v ohradě, kočku, motýla, šipkový keř. Neviděly žádnou tramvaj ani semafor na přechodu.

Při aktivitě poznání krajiny neměly děti nejmenší problém s rozřazením obrázků. Správně poznaly, které obrázky patří ke krajině kulturní a které k přírodní. Podle našeho očekávání by spousta dětí chtěla žít v krajině přírodní, líbily se jim skály, rybníky a lesy, které byly bez domů a silnic. S dětmi byl navázán rozhovor na to, že pokud bychom se rozhodli žít v přírodní krajině, tak by to nešlo bez nějakého domu či chatrče. Jakmile bychom udělali takovýto zásah do krajiny, stala by se z ní rázem krajina kulturní. Některé děti, hlavně ty mladší, potřebovaly ještě názornou ukázkou pomocí obrázků, ale v závěru již většina dětí chápala, co jsme se jim snažily sdělit.

Následně jsme si děti rozdělily na dvě skupinky a pustili jsme se do výtvarné části. Jedna skupinka kreslila, prsty, krajinky do písku a druhá šla k oknům, kde byly

pro děti připraveny kalíšky s mlékem a křídly. Dětem byl vysvětlen jejich úkol, a jak přesně mají křídly používat. Poté jsme se vesele pustili do práce. Děti práce zjevně velmi bavila, bylo to pro ně něco nového a zajímavého. Dokonce i děti, které seděly u stolečku, po nás neustále pokukovaly a těšily se, až si budou moci zkusit také malování na sklo. Postupně se všechny děti vystřídalaly. Na oknech se nám objevilo pár domečků, ale žádný panelák, ani auto tam nebylo. Většinou děti malovaly stromy, keře, květiny, sluníčka aj.

Závěrečné shrnutí v podobě prohlédnutí si všech obrázků proběhlo nad míru očekávání. S dětmi jsme si ještě sedly do kroužku a zeptaly se jich, jestli se jim dnešní práce líbila. Všechny odpovědi byly kladné. Když jsme se zeptaly, co konkrétně se jim líbilo nejvíce, odpovědi se rozcházely pouze v tom, že některé děti více bavilo kreslení do písku a jiné malování na okna. Všechny děti byly však s dnešním programem velmi spokojeny a už se těšily a ptaly se, co bude příště.

5.3.2 Evaluace druhého setkání (Les)

Opět jsme se s dětmi setkaly a posadily se s nimi do kroužku. Na dětech již byla vidět nedočkavost a chuť objevit něco nového. Úvodní motivace na navázání na téma dnešního setkání proběhlo podle očekávání. Děti neměly problém poznat větvičku z jehličnatého stromu, ani nazvat strom s listy stromem listnatým. U plodů to bylo již malinko obtížnější, pro některé děti bylo těžké vzpomenout si, jak se říká plodům, které rostou na buku či dubu. Všechno jsme, ale společnými silami určili a mohli jsme pokračovat dále.

U hmatové hry zaváhaly některé děti hned na začátku, když ztratily povědomí o tom co se okolo nich děje, po zavázání očí šátkem. Všechny i ty nejmenší děti však překonaly zavázání očí a pustily se do hádání předmětu, který si vytáhly z krabice. U některých přírodnin jsme měli menší zaváhání či jsme dětem musely napovědět, o jaký předmět se jedná. Děti se však nedaly a nakonec i s malou nápovědou uhádly všechny. Pokus s květy chryzantém, přilákal pozornost všech. Předchozí vysvětlení o tom, jaké mají listy žilky, kterými proudí míza, byl pro děti poněkud složitější, možná by chtělo ještě malinko propracovat podání, které by bylo pro děti přijatelnější a lépe pochopitelné. Jakmile jsme jim ale ukázaly pokus s květem, začala spousta z nich chápat, o co vlastně jde. Na závěr jsme ukázaly již obarvenou chryzantému,

kteřou jsme měly déle dopředu připravenou. Děti se hned ptaly, jestli i ta jejich bude takhle barevná. Řekly jsme jim, že určitě, jen si na to musejí počkat a pořád ji kontrolovat.

Tentokrát jsme si opět děti rozdělily na dvě skupinky. Jedna ze skupinek dostala připravené zalaminované pracovní listy a misky s plody. Měly za úkol skládat plody vedle sebe podle vzoru na pracovním listu. Práce jim šla od ruky a tak si na závěr ještě vytvořily obrázek podle vlastní fantazie. Druhá skupinka pracovala se mnou a s kolegyní u stolečků na enkaustice. Dětem jsme nejdříve vysvětlily, co je bude čekat a jak bude naše práce probíhat. S voskovkami děti zkušenost mají, ale se žehličkou ještě nikdy nepracovaly. Nakonec šla práce nám i dětem pěkně od ruky, děti namíchaly krásné tóny zelené barvy. Větší problém dělalo některým dětem stříhání koruny stromu. Menším dětem nakonec pomohli starší kamarádi. Koruny stromu jsme připojili ke kmenu z toaletní ruličky, kterou si děti natřely temperovou barvou. Skupinky se vystřídaly. Tato práce byla velmi náročná, trochu jsme to předpokládaly. Neměly jsme s kolegyní k sobě již nikoho dalšího k dispozici, činnost tedy byla náročnější na organizaci a věnování se všem dětem. Naštěstí si děti mezitím co nemalovaly žehličkou, natřely toaletní ruličku či složily obrázek z plodů. Ty trochu déle schly, bylo by ještě potřeba promyslet.

Výsledek práce byl však skvělý a podle mého očekávání. Vznikl nám krásný les se spoustou stromů.

5.3.3 Evaluace třetího setkání (Vodní prostředí)

Po zjištění, že tatínek či maminka ráno škrábou z auta mráz, jsme vyskočili a zahráli jsme si pohybovou hru na Mrazíka a Sluníčko. Děti se uvolnily a také došlo k uvědomění si, jak vlastně ten mráz funguje. Děti hra bavila, i když ji znaly a několikrát ji samy již hrály. Přesto se všechny zapojily. Až ke konci začalo některým nadšení ze hry opadávat a tak jsme hru ukončily dříve, než by se začaly nudit a samy by ji už nechtěly hrát. U her tohoto typu je vodítkem prvotní nadšení dětí, lektorka si však musí pohlídat reakce a postoje dětí během hry. Například vysledovat, jestli už nejsou děti příliš unavené či je hra nezačala nudit. Mnohdy se také tak stane u dítěte, které chtělo být Mrazíkem a stále jím ještě nebylo – neunes, že on není ten Mrazík.

Poznávací aktivita byla pro děti náročnější, dokud jsme si o proměnách vody

pouze povídali. Ukázka globusu opět přilákala všechnu jejich pozornost. Pomůcka globus se zkrátka dětem zalíbila. Názorná ukázka na hrníčku s horkou vodou, ze kterého vychází pára, byla pro děti zajímavá, už jen proto, že ji samy znaly z běžného života. Hned hlásily, že už to viděly, že když mají v hrnečku horký čaj, tak nad ním bývá také pára.

Pro pokus s vločkami jsme použily vločky z mrazničky, protože venku sníh nebyl. Pro nás bylo důležité, že mohly děti vločku pozorovat, i když se v teple rychle rozpouštěla. Navázaly jsme tak na další jev a to na tání. Ukázaly jsme dětem vločky také na zvětšených, detailních fotografiích. Domníváme se, že sníh z mrazničky náš pokus nijak nenarušil, dětem jsme ukázaly to podstatné. Snad jen to, že se, se sněhem muselo pracovat velmi rychle a také, že pokud by si děti mohly samy venku vločky sebrat na rukavice, tak by to byl pro ně jistě větší zážitek a větší uvědomění.

Výtvarná aktivita byla pro děti úplně něčím novým. Rytí do tácku bylo pro některé sice malinko obtížnější, protože neuměly dostatečně přitlačit nebo se jim naopak tužka zaryla tak, že jí nemohly posunovat dále po tácku. Vše jsme ale postupně s každým vychytaly a na táccích se tak začala objevovat krásná díla. Tak jak děti postupně dokončovaly rytí, tak přicházely ke stolečku s tiskařskými barvami. Naválely barvu a natiskly. U někoho se nám výsledky odkryly lépe a u něho hůře, ale všechny práce vypadaly moc dobře. Menším dětem bylo potřeba více pomoci při navalování barvy a při válení kuchyňským válečkem. Starším dětem šla práce lépe.

Na závěr jsme všechna vzniklá dílka přikolíčkovaly na šňůru, kterou jsme natáhly přes třídu. Všechny jsme si je poté společně prohlédli a hádali jsme co to asi „Pan Mráz“ namaloval. Když jsme se děti ptaly, jestli se jim dnešní práce líbila, tak odpovědi byly převážně kladné. Od dvou chlapečků jsme uslyšely odpověď, že to rytí jim teda vůbec, ale vůbec nešlo. Prý měli asi nějaký špatný tácek.

5.3.4 Evaluace čtvrtého setkání (Lesní a polní zvěř)

Dramatizace formou proměnění dětí na pralidi, je velmi poutavá. Děti se hned vžily do své role. Tohle byla trefa, jak se říká do černého. Následovalo poznávání stop zvířat a přiřazování k danému zvířátku. S tím už měla řada z nich větší problém. Poznat, která stopa, kterému zvířátku patří, bylo pro děti dost těžké. S kolegyní jsme to však nevzdávaly a vše jsme jim pěkně ukázaly a vysvětlily. Situaci zachránil Honzík,

jehož tatínek je myslivec a tak se, se spoustou stop již setkal osobně. Hodně dětem pomáhal a většinou jako první odpovídal na naše otázky.

Co však děti zajisté zaujalo, byly odlitky stop ze sádry, které jim byly ukázány. Hned se začaly vyptávat, kde jsme je vzaly a jak jsme to udělaly. Když jsme jim řekly, že i oni si budou moci vyzkoušet takovouto stopu odlít tak jásalý radostí.

Ještě předtím jsme si však udělali kroužek a zkusili jsme si zatancovat jako pralidí. Dprostřed kruhu jsme si dali žlutou a červenou kostku z molitanové stavebnice, což nám znázorňovalo oheň. My s kolegyní jsme si vzaly bubínek, a bubnovaly jsme rytmus, na který děti tančily. No spíše hopsaly, přeskakovaly a mávaly rukama. Bylo to velmi úsměvné, ale líbilo se nám, jak se děti nebály a pustily se do toho.

Na výtvarnou aktivitu se děti těšily již z předešlé motivace. Vybraly si stopu, kterou by chtěly obtisknout. Ještě ji zkusily samy pojmenovat. Poté jsme ji obtiskly do silné vrstvy plastelíny, kterou jsme měly s kolegyní připravenou v hlubším tácku. Okolo stopy v plastelíně jsme daly kroužek z tvrdého papíru a přimáčkly. Nakonec jsme sádrú stopu zalili. Po zhruba čtvrt hodině byl odlitek hotový a my jsme se pustili do navazující aktivity. Vyrývání zvířete do sádry z druhé strany. Tato činnost byla pro děti náročnější, pro malé byla spíše nesplnitelná, protože nedokázaly tolik přitlačit na hřebík. Zvolily jsme rychle náhradní verzi a to, že malé děti si zvířátko nakreslily na sádrú tužkou. Tato část by byla potřeba ještě promyslet a upravit si ji podle věkové skupiny dětí.

V závěru byly děti odčarovány z pralidí na normální děti. S těmi jsme si sedly do kroužku a zeptaly jsme se jich, co je na dnešku nejvíce zaujalo, co se jim nejvíce líbilo. Děti byly nadšené z proměny na pralidí a také z tance kolem ohně. Líbilo se jim i poznávání stop, i když to prý bylo těžké. Některé děti nám řekly, že mají radost, že si ten odlitek mohou odnést domů.

5.3.5 Evaluace pátého setkání (Zahrada)

Jelikož většina dětí z této třídy bydlí na vsi v rodinném domě, navázaly jsme s Mirkou hned rozhovor směrem na jejich zahradu. Ptaly jsme se dětí, co si vybaví, co se nachází na jejich zahradě. Odpovědi dětí byly různé. Převažovaly však odpovědi s obsahem herních prvků, jako to, že mají na zahradě houpačku, skluzavku, pískoviště.

Snažily jsme se tedy děti navést spíše na to, co maminky na zahradě pěstují. To hned děti věděly a vykřikovaly, že jahody, třešně, okurky aj.

Společně jsme se přesunuli na naši zahradu, kde máme malý provizorní skleník, ve kterém pěstujeme pár kousků zeleniny. Hlavně tady ale v rohu zahrady máme kompost, na který jsme se s dětmi vydali podívat. Pověděli jsme si o tom, jak vlastně takový kompost vzniká. Většina dětí se již s kompostem setkala, mají ho doma.

Připravily jsme si pro děti práci v podobě úklidu posekané trávy. Rozdala jsem dětem hrábě a malé dětské kolečka. Děti se o náradí střídaly. Shrabaly trávu, naložily ji a vozily na kompost.

Na výtvarnou aktivitu jsme se přesunuly zpět do místnosti, protože venku bylo docela chladno. Děti jsme si rozdělily na dvě skupinky, jedna skupinka vyráběla s kolegyní, ze samotvrdnoucí hmoty, zápichy. Druhá skupinka se mnou kreslila na keramické květináčky. Použili jsme černý fix, který na květináčku krásně vynikl. Nechala jsem děti kreslit podle jejich fantazie, vše však bylo velmi přírodní díky černohnědému provedení. Nakonec jsem dětem provlékla květináčkem provázek, připevnila korálek a přichytila tavnou pistolí. Vznikly nám malé zvonečky, které byly základem pro velkou zvonkohru. Skupiny se vystřídaly.

V závěrečném kroužku jsme se děti ptaly, jestli je dneska bavilo uklízet trávu na zahradě. Některé děti nám odpověděly, že ano, jiné že ne. Řekla jsem jim, že i péče o zahradu je moc důležitá. Navedly jsme je na to, aby se snažily i doma maminkám pomáhat a ne si na zahradě jenom hrát. Poté jsme se jich s Mirkou zeptaly na výrobu zvonečků, ta se jim líbila, ale ne tak, jako výroba zápichů. Barevná hmota zkrátka děti oslovila více. I tak se nám ale povedlo všechno a celkově byly děti nadšené. Každý byl spokojený s něčím více a s něčím méně.

Závěr

Hlavním cílem mé práce bylo vytvořit, částečně realizovat a zhodnotit projekt určený dětem předškolního věku, který bude realizovatelný ve volnočasovém centru. Měla jsem jasnou představu o tom, jak by měl projekt vypadat a co všechno by měl obsahovat. Na počátku jsem se však setkala s pár úskalími. Například s tím, že jen málokteré volnočasové centrum by dokázalo pojmout všech deset setkání, které jsem si představovala. Spousta ekocenter má na rok dopředu úplně plno a zájem škol je větší než možnost časové dotace. Proto by nebylo možné, aby jedna škola chodila do centra pravidelně každý měsíc. Nezbýval by prostor na spoustu jiných škol. Přišla jsem tedy s nápadem na částečnou realizaci projektu v centru a částečnou realizaci v mateřské škole. Přijde mi to jako vhodné řešení pro obě strany, jak pro centrum, tak pro paní učitelky, které si rozšíří obzory a dostanou veškerý metodický materiál.

Před samotným sestavením programu jsem udělala malý průzkum v podobě dotazníku. Ten jsem rozeslala mezi sto učitelek z mateřských škol, z různých oblastí České republiky. Byla jsem mile překvapena nejen odpověďmi respondentek, ale také tím, kolik dotazníků se mi vrátilo zpět. Bylo jich celkem 93. Odpovědi dotazovaných předčily mé očekávání. Dotazník poukázal na to, kolik mateřských škol navštěvuje volnočasové centra či organizace podobného typu a jak pravidelně využívají jejich nabídek vzdělávacích programů. V neposlední řadě vyhodnotil, že celých 93% všech dotazovaných by mělo zájem o projekt podobného typu, který jsem se chystala předložit. Toto zjištění mě ubezpečilo v tom, že se mohu pustit do sestavení jednotlivých částí projektu.

Projekt jsem podložila environmentálním vzděláváním a poznáváním, spolu s realizací výtvarných činností. Obě složky jsem propojila a utvořila celek. Celý projekt tedy tvoří deset jednotlivých setkání, které byly rozděleny pro realizaci v centru a v mateřské škole.

Cílem práce byla také částečná realizace projektu a její následné zhodnocení. Projekt jsem měla možnost realizovat ve zkušební verzi v Mateřské škole Křižany. Realizovány byly části, které jsou určeny centru. Reakce a spontánnost dětí byla tou nejhezčí odměnou k této práci. Realizace a průběh setkání předčilo míru mého očekávání. Některé části projektu by snesly ještě drobné úpravy, které by se však

odvíjely individuálně podle dané skupiny. Většina navržených aktivit se shledala s úspěchem u dětí, což považuji za největší klad práce. Každé ze setkání se odvíjelo jinak. Bylo dohlíženo na plnění cílů, které byly stanoveny. Dbala jsem na dodržení postupu, který jsem si nastavila a snažila se navodit příjemnou atmosféru, tak aby se dětem dobře pracovalo. Při práci mi pomáhala moje kolegyně, kterou jsem zasvětila do podoby projektu. Byla mi nápomocna, jako druhá lektorka v centru, při těžších aktivitách. I ona byla s prací velmi spokojena a společně jsme se domluvily na realizaci celého projektu v příštím školním roce. Věřím, že nezůstaneme u základu, nýbrž jednotlivé části ještě rozšíříme a vytvoříme tak roční vzdělávací program pro naši třídu.

Doufám a věřím, že návrh mého projektu poslouží v praxi nejen mě, ale i mnoha dalším pedagogům či samotným volnočasovým centrům, jimž je projekt primárně určen.

Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura

COUFALOVÁ, J., 2006. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy*. 1.vyd. Praha: Fortuna. ISBN 80-7168-958-0.

HOFBAUER, B., 2004. *Děti, mládež a volný čas*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-927-5.

KOŤÁTKOVÁ, S., 2008. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1568-1.

KRATOCHVÍLOVÁ, J., 2009. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-4142-4.

LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J., 1999. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-205-X.

PRŮCHA, J., 2001. *Pedagogický slovník*. 3.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-579-2.

PRŮCHA, J., KOŤÁTKOVÁ, S., 2013. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0495-4.

ROESELOVÁ, V., 1995. *Námět ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah.

ROESELOVÁ, V., 1997. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah. ISBN 80-902267-2-8.

ROESELOVÁ, V., 1996. *Techniky ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah. ISBN 80-902267-1-X.

SLAVÍKOVÁ, V., SLAVÍK, J., ELIÁŠOVÁ, S., 2007. *Dívej se, tvoř a povídej!: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-322-2.

SMITH, R., 2000. *Encyklopedie výtvarných technik a materiálů*. 1. vyd. Praha: Slovart. ISBN 80-7209-245-6.

TOMKOVÁ, A., KAŠKOVÁ, J., DVOŘÁKOVÁ, M., 2009. *Učíme v projektech*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-527-1.

UŽDIL, J., 1980. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta*. 3.vyd. Praha: SPN. ISBN 14-583-80.

UŽDIL, J., ŠAŠINKOVÁ, E., 1983. *Výtvarná výchova v předškolním věku*. 3.vyd. Praha: SPN. ISBN 14-032-83.

UŽDIL, J., 1974. *Výtvarný projev a výchova*. 1.vyd. Praha: SPN. ISBN 14-638-74.

Literatura k praktické části práce

JANDA, J., 1998. *Spřátelte se s výtvarnými projekty*. 1.vyd. Praha: Tereza, sdružení pro ekologickou výchovu.

KONVALINOVÁ, K., 2014. *Jaro, léto, podzim, zima, ve školce je pořád prima*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0620-0.

RUBEŠOVÁ, R., KIRCHNEROVÁ, V., 2013. *Výchova prožitkem*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0505-0.

VONDROVÁ, P., 2006. *Tvoříme z přírodních materiálů*. 1.vyd. Brno: Computer Press. ISBN 80-251-1183-0.

Elektronické zdroje

VÚP Praha, *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, (online), (citováno 2. 6. 2015), dostupný na [www](http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf)

http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf

Seznam grafů

Graf 1 Délka pedagogické praxe v MŠ	30
Graf 2 Lokalita, v níž se MŠ nachází	31
Graf 3 Osobní zkušenost respondentů s projektem organizovaným jinou organizací ..	31
Graf 4 Typy organizací, které projekty nabízejí.....	32
Graf 5 Spokojenost s nabízenými programy	33
Graf 6 Nejvíce žádaná témata pro doplnění předškolního vzdělávání z pohledu učitelek MŠ.....	33
Graf 7 Zkušenost učitelek s dlouhodobým projektem.....	34
Graf 8 Zájem učitelek o dlouhodobý projekt s environmentální tematikou a současným propojením se školním vzdělávacím programem.....	35

Seznam příloh

Příloha A: Dotazník

Příloha B: Pracovní listy k 3. setkání „Les“

Příloha C: Recept na samotvrdnoucí hmotu

Příloha D: Fotodokumentace

Příloha A: Dotazník

1. Jak dlouhá je Vaše praxe v MŠ?

- Do 2 let
- Od 2 do 10 let
- Více než 10 let

2. Pracujete v MŠ, která je:

- Ve městě
- Na vsi

3. Už jste se někdy s dětmi účastnili programu připraveného nějakou jinou organizací?

- Ano
- Ne

4. Jaká organizace to byla?

.....

5. Odehrával se projekt v jejich organizaci nebo u vás ve školce?

- Organizace
- Školka

6. Navštěvujete tato zařízení pravidelně?

- Ano
- Ne

7. Jak často navštěvujete zařízení, které Vám připraví program?

- Ještě jsme se žádného projektu poskytovaného jinou organizací nezúčastnili
- Každý rok alespoň 2 – 3krát
- Poměrně pravidelně (alespoň 1 za měsíc)

8. Jaký typ zařízení převážně navštěvujete?

- Ekocentrum
- Dům dětí a mládeže
- Policejní, záchranné či armádní složky
- Výrobní podniky a soukromé zemědělce
- Jiné .....

9. Jste spokojeni s programy, které Vám jsou nabízeny?

- Ano
- Ne
- V případě že ne, specifikujte, co vnímáte jako nedostatečné

10. Kdyby, jste mohli vybírat ze široké nabídky, která problematika obsažená v nabízených programech by pro Vás a vaši praxi v MŠ byla nejpřínosnější? Prosím seřad'te uvedené návrhy dle vašich priorit – tedy číslo 1 znamená nejžádanější tematický obor.

- Přírodovědná
- Zdravotní
- Sportovní
- Výtvarná
- Prevence patologických jevů
- Jiná .....

11. Setkali jste se někdy s programem, který by se skládal z více setkání?

- Ano
- Ne

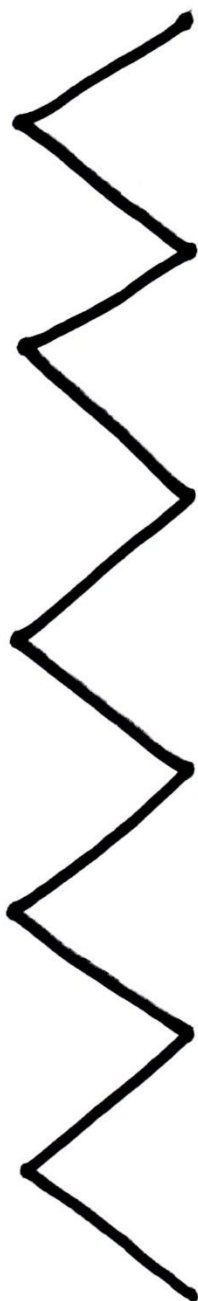
12. Považovali byste takovýto dlouhý program za přínosný? Zvláště pokud by vyžadoval i navazující aktivitu, kterou byste realizovali sami ve třídě, podle připravené metodiky.

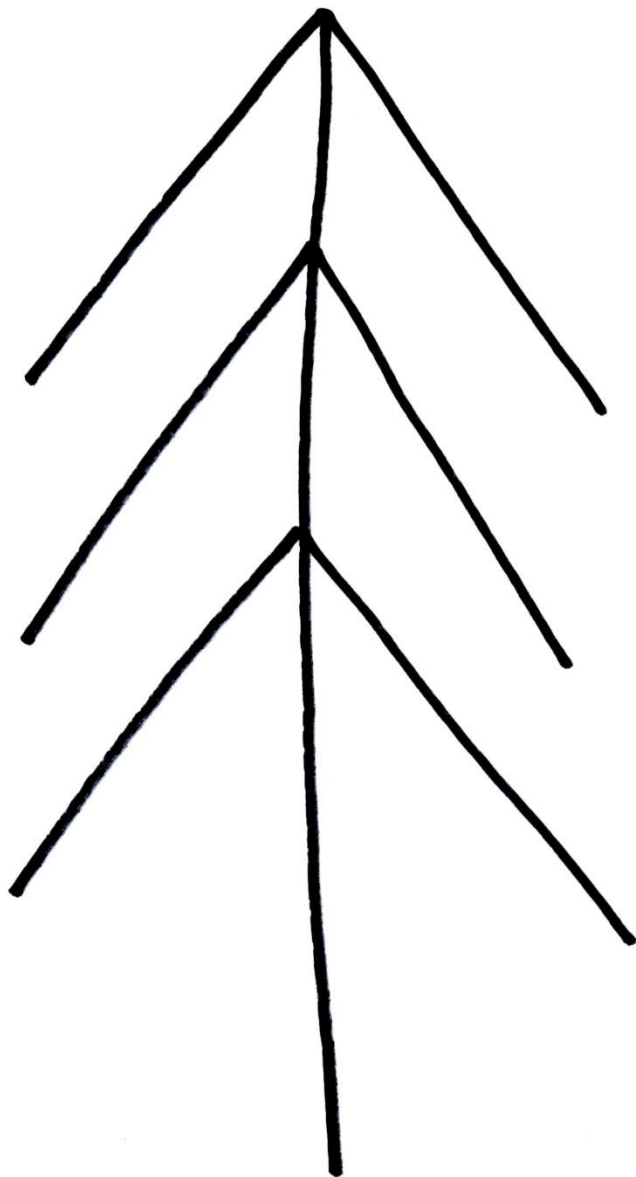
- Ano
- Ne
- Odůvodněte
.....

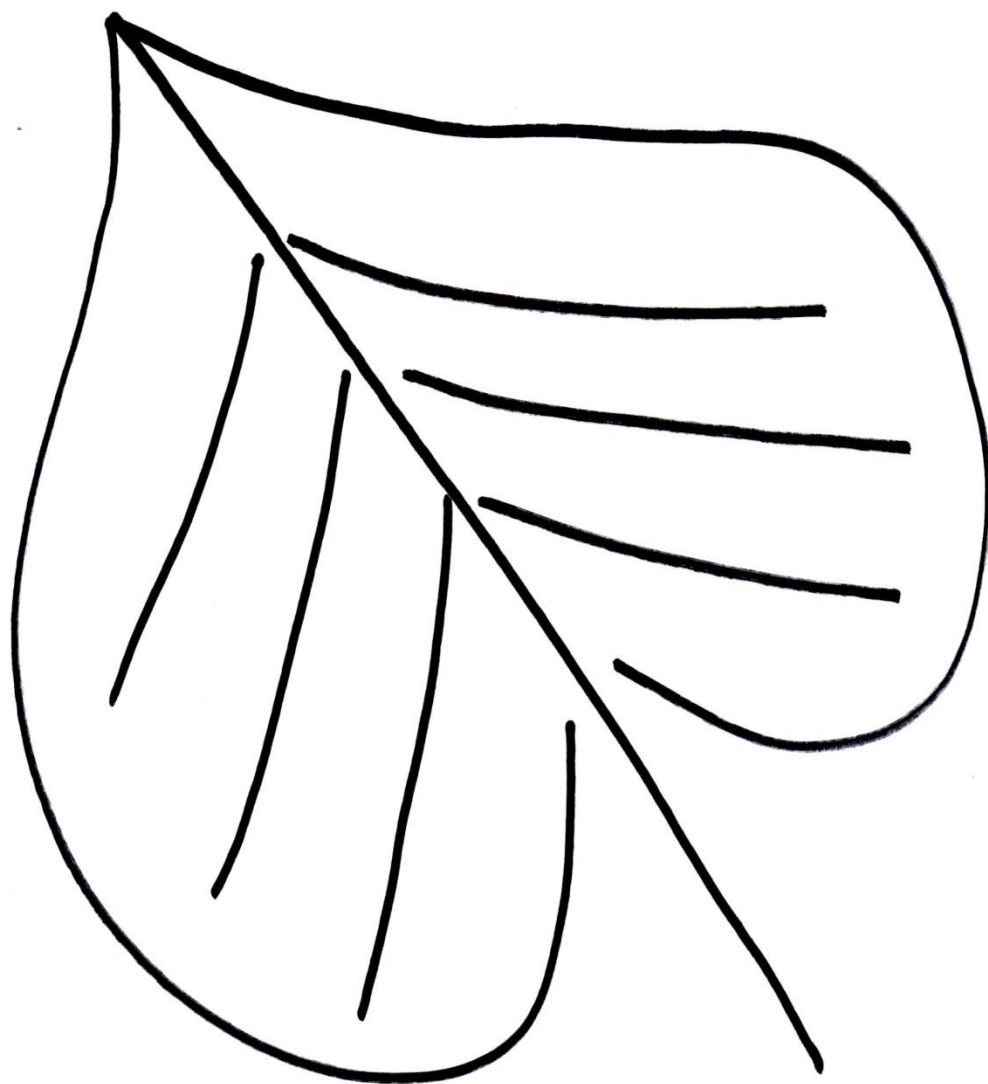
13. Přijali byste nabídku na realizaci environmentálního vzdělávacího projektu realizovaného ekocentrem, který by se prolínal celým školním rokem a který by Vám umožnil v návaznosti na projektových dnech v centru, realizovat i vlastní činnosti environmentálního charakteru ve vaší třídě. Přičemž metodické materiály by Vám byly dodány při přijetí do projektu.

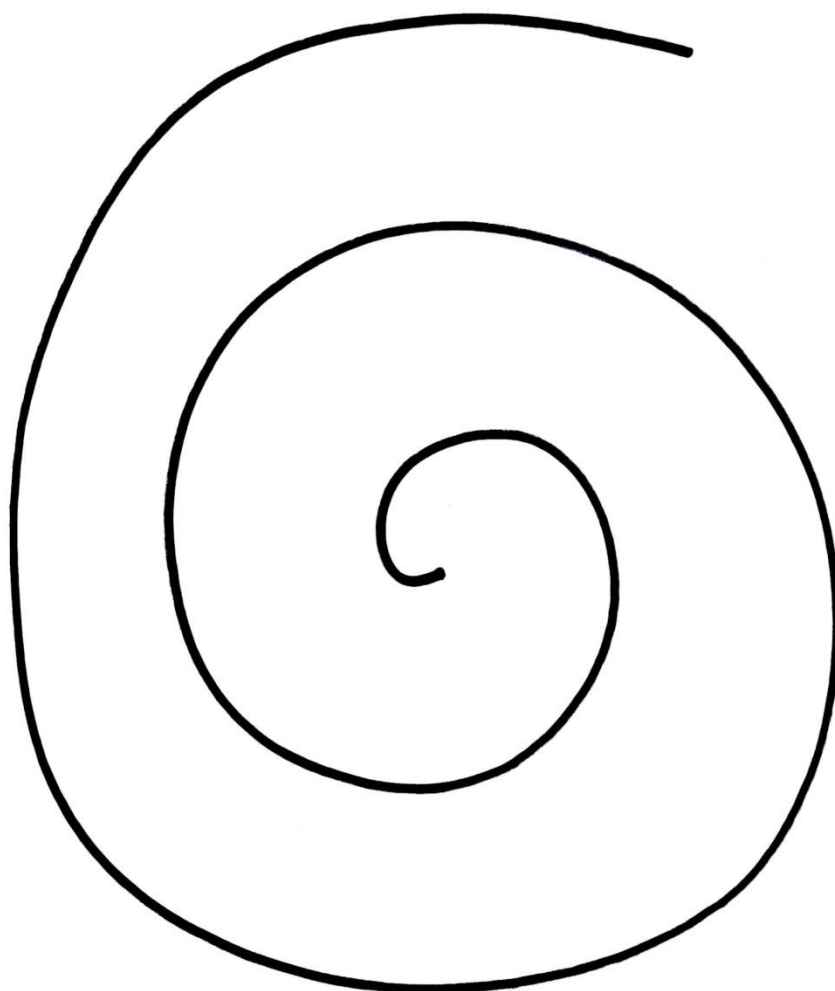
- Ano
- Ne
- Odůvodněte
.....

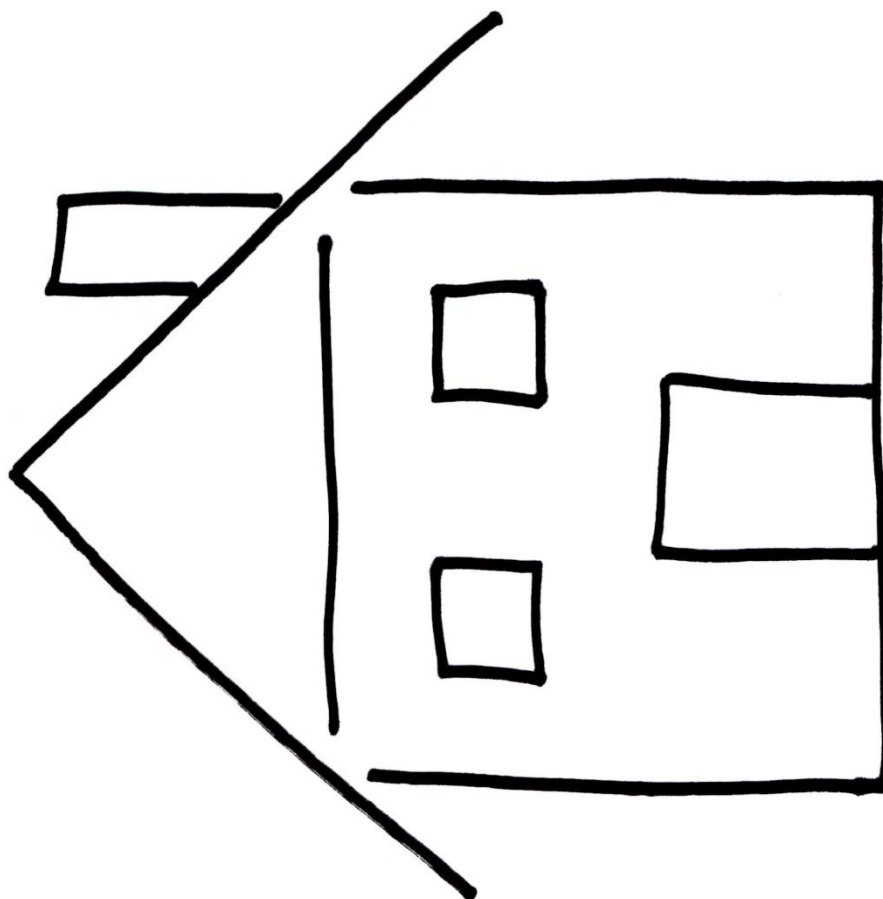
Příloha B: Pracovní listy k 3. setkání „Les“

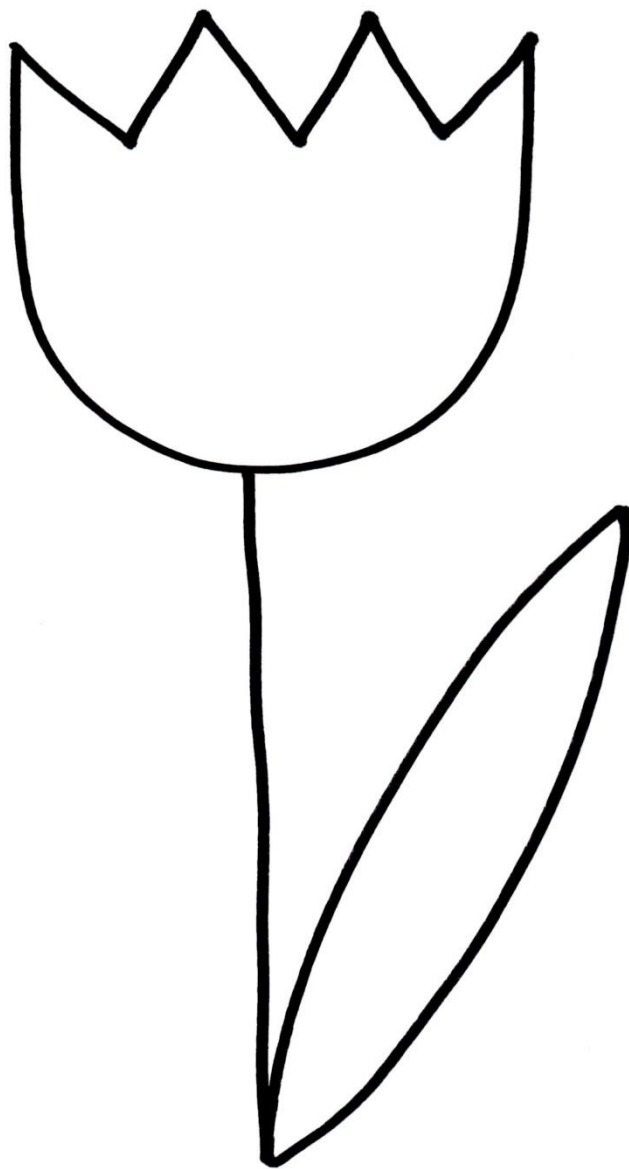

Příloha C: Recept na samotvrdnoucí hmotu

2 díly jedlé sody

1 díl kukuřičného škrobu

1 díl vody

Potravinářské barvivo

Vše dáme na pánev a ohříváme. Hmota nejdříve zředne, ale pak za chvíli zhoustne.

Hmotu můžeme obarvit potravinářským barvivem.

Příloha D: Fotodokumentace

Obr.č.1: Obrázek na skle.

Obr.č.2: Kresba pastelem máčeným v mléce.

Obr.č.3: Kresba pastelem máčeným v mléce.

Obr.č.4: Kresba krajiny do písku.

Obr.č.5: Kresba krajiny do písku.

Obr.č.6: Kresba krajiny do písku.

Obr.č.7: Enkaustika.

Obr.č.8: Enkaustika – strom.

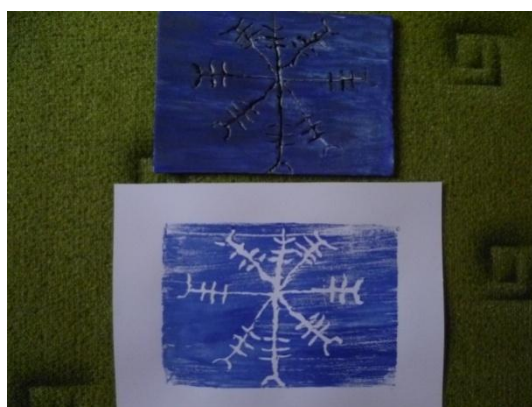
Obr.č.9: Rytí do pěnového tácku.

Obr.č.10: Rytí do pěnového tácku.

Obr.č.11: Pan Mráz maluje – tisk z pěnového tácku.

Obr.č.12: Tisk z pěnového tácku.

Obr.č.13: Odlitky ze sádry – stopy zvířat.

Obr.č.14: Rytí do sádry.

Obr.č.15: Kresba fixem na keramické květináčky.

Obr.č.16: Kresba fixem na keramické květináčky.

Obr.č.17: Hotový zvoneček.